LUONNOS

Mänttä-Vilppulan esiopetuksen opetussuunnitelma 2026

Nimi	Mänttä-Vilppulan esiopetuksen opetussuunnitelma 2026
Kunta	Mänttä-Vilppula
Pdf luotu	13.5.2026

SISÄLTÖ

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma. 1
1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 1
1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen. 1
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet. 5
2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet. 5
2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua. 7
2.3. Arvoperusta. 9
2.4. Oppimiskäsitys. 12
2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa. 13
2.5.1. Ajattelu ja oppiminen (001). 14
2.5.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002). 14
2.5.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003). 15
2.5.4. Monilukutaito (004). 15
2.5.5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (005). 15
2.5.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006). 16
2.6. Paikallisesti päätettävät asiat. 16
3. Esiopetuksen toimintakulttuuri. 17
3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet. 17
3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa. 20
3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa. 22
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. 29
4.1. Monipuoliset työtavat. 29
4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena. 30
4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet. 32
4.3.1. Ilmaisun monet muodot (001). 33
4.3.2. Kielten rikas maailma (002). 35
4.3.3. Minä ja meidän yhteisömme (003). 36
4.3.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004). 38
4.3.5. Kasvan, liikun ja kehityn (005). 39
4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä. 41
5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. 44
5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen. . . 44
5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet. 44
5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen. 46

5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot. 47
5.2.1. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt. 49
5.2.2. Ryhmäkohtaiset tukimuodot. 50
5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen. 51
5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi. 53
5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma. 54
5.3.3. Tukea koskeva päätös. 55
5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö. . 56
5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö. 56
5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö. 57
5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä. 58
5.5.1. Varhennettu oppivelvollisuus. 58
5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu. 60
5.5.3. Muut opetuspalvelut. 62
5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä. 62
5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen. 62
6. Opiskeluhuolto. 64
6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma. 64
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus. 68
7.1. Paikallisesti päätettävät asiat. 68

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys,[1] jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus[2].

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on määräys esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhuollonkeskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista.[3] Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi ja oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhuolto.

1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä[4]. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, opiskeluhuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä tai toimipaikoissa. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- *mahdollinen varhaiskasvatussuunnitelma*
- *perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma*
- *perusopetuksen opetussuunnitelma*
- *mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma*
- *lastensuojelulain[5] mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma*

---

1 *Perusopetuslaki (628/1998) 14 §*
2 *Valtioneuvoston asetus (422/2012)*
3 *Perusopetuslaki 14 §*
4 *Perusopetuslaki 15 §*
5 *Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (610/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § (377/2022)*

- *yhdenvertaisuuslain[6] mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma*
- *tasa-arvolain[7] mukainen tasa-arvosuunnitelma*
- *mahdollinen kestävän kehityksen suunnitelma ja kulttuurikasvatussuunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.*

Opetuksen järjestäjä hyväksyy [8]opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkö- tai toimipaikkakohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia [9]lukuvuosittain esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma (myöhemmin lukuvuosisuunnitelma) ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Lukuvuosisuunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä tai toimipaikassa kyseisen lukuvuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä[10]. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin sekä saavutettaviin ja esteettömiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman[11] yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalvelujen tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa lapsilla on perusopetuslain[12] turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta jokaisena esiopetuksen työpäivänä sekä heidän tarpeidensa mukaista oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea[13]. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen[14] kuuluvaa lapsikohtainen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma laaditaan luvun 5 mukaisesti.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus[15] on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan lukuvuosisuunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Arvioinnissa voidaan hyödyntää opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen KOSKI-palveluun tallennettuja tietoja[16]. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

---

6 *Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §*
7 *Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 a § (1329/2014)*
8 *Perusopetuslaki 15 §*
9 *Perusopetusasetus (852/1998) 9 §*
10 *Perusopetuslaki 47 a § (1267/2013) ja YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)*
11 *Perusopetuslaki 15 §*
12 *Perusopetuslaki 30 §*
13 *Perusopetuslaki 20 a § (1090/2024)*
14 *Perusopetuslaki 4 a luku (1090/2024)*
15 *Perusopetuslaki 21 § (1296/2013)*
16 *Laki valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä (884/2017) 4 §*

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

Mänttä-Vilppulan kaupungin esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmat muodostavat jatkumon, koska niitä on laadittu yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Esiopetussuunnitelmaa täydentävät seuraavat kaupungin asiakirjat: kulttuurikasvatussuunnitelma, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma, opiskeluhuoltosuunnitelma ja TVT:n kasvatus- ja opetuskäytön suunnitelma 2024-2027. Opetuksen järjestäjänä toimii Mänttä-Vilppulan kaupunki.

Mänttä-Vilppulan sivistys- ja kulttuurilautakunta hyväksyy valtakunnallisten esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun kuntakohtaisen opetussuunnitelman. Opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään suomen kielellä. Opetussuunnitelma on hyväksytty suomenkielistä esiopetusta varten. Opetussuunnitelma julkaistaan sähköisessä muodossa ePerusteet -palvelussa, josta se on linkitetty Mänttä-Vilppulan kaupungin kotisivuille.

Esiopetussuunnitelma on osa koulun opetussuunnitelmaan perustuvaa lukuvuosisuunnitelmaa, joka laaditaan vuosittain lukuvuoden alkaessa ja sen vahvistaa sivistys- ja kulttuurilautakunta. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet ja kuntakohtainen opetussuunnitelma muodostavat kokonaisuuden. Opetushallituksen Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) esitetään jokaisessa luvussa ensin, jonka jälkeen on kirjattu tarvittaessa seudun ja paikalliset täsmennykset kyseisestä kokonaisuudesta. Tavoitteena on lasten ja nuorten yhtenäinen koulupolku. Mänttä-Vilppulassa kasvatetaan mestariteoksia ja toteutetaan esi- ja alkuopetuksen toimintamallia sekä vahvaa koulupolkukohtaista yhteistyötä varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Mänttä-Vilppulan kaupungissa esiopetussuunnitelman toteutumista seurataan vuosittain koulujen lukuvuosisuunnitelmien toteutumisen arvioinnin yhteydessä. Opetuksen järjestäjä päättää lukuvuosikohtaisesti kaikkia kouluja koskevista arvioinneista ja niiden toteutustavoista osana esiopetussuunnitelman toteuttamista ja sen arviointia. Koulut voivat toteuttaa myös omia arviointeja. Toimintaa kehitetään saatujen tulosten ja niiden myötä kehittämiskohteiden perustella. Sivistys- ja kulttuurilautakunta asettaa lukuvuodelle koulutuksen kehittämisen painopistealueet, joiden toteutumisesta raportoidaan lukuvuosittain. Opetussuunnitelman toteuttamista ja kehittämistyötä tuetaan mahdollisuuksien mukaan hanketyöllä.

Esiopetussuunnitelman päivittäminen on tapahtunut yhteistyössä Mänttä-Vilppulan kaupungin oppimisen tuen ja opetussuunnitelmatyöryhmän kanssa. Suunnitelman laadinnassa on otettu huomioon muut varhaiskasvatukseen laaditut asiakirjat, kuten varhaiskasvatussuunnitelma, valmistavan opetuksen suunnitelma ja aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma. Esiopetussuunnitelman teko on prosessi, jota arvioidaan, tarkastellaan ja kehitetään edelleen. Esiopetustyön arviointi ja kehittäminen tapahtuu käytännön kautta esiopettajien yhteisten tapaamisten ja keskustelujen avulla.

Osana Mänttä-Vilppulan esiopetussuunnitelman arviointi- ja kehitystyötä ovat esioppilaat, jotka osallistuivat opetussuunnitelman päivitykseen opetusryhmäkohtaisesti kuvaamalla koulunkäyntiä hyvässä koulussa sekä arvioimalla kokemuksiaan oppimisen tuesta ja tuen muodoista. Huoltajille on tarjottu mahdollisuuksia suulliseen tai kirjalliseen tapaan olla mukana arvioimassa ja täten myös kehittämässä esiopetussuunnitelmaa. Esiopetussuunnitelmaa tarkentavasta koulun lukuvuosisuunnitelmasta tiedotetaan huoltajille ja sidosryhmille lukuvuoden alussa jaettavilla tiedotteilla. Lisäksi vanhempainilloissa ja oppimiskeskusteluissa opetussuunnitelma-asiat tulevat myös esiin. Mänttä-Vilppulan esiopetustyön arviointi- ja kehittämistyön vahvuutena on se, että esiopetushenkilöstö on tiivis ja helposti tavoitettavissa. Tällä on luotu pohjaa esiopetuksen arviointi- ja kehittämistyölle. Esiopetus kuuluu hallinnollisesti koulun alaisuuteen, joten arviointi- ja kehittämistyö sekä yhteistyö perusopetuksen kanssa on luonnollista ja sujuvaa.

Mänttä-Vilppulan erityispiirteitä

Mänttä-Vilppula on taidekaupunki. Taide kuuluu ihmisen elinkaaren kaikkiin vaiheisiin. Lasten kulttuurilla on tärkeä osa Mänttä-Vilppulan esiopetustyössä. Musiikki, liikunta, ilmaisu, kädentaidot ovat luonnollinen osa lasten elämää. Kaupungissamme on mahdollista hyödyntää esimerkiksi

urheilutaloa, liikennepuistoa, leikkikenttiä, uima- ja jäähallia, Serlachius Kartanoa ja Pääkonttoria. Kädentaidoissa ja ilmaisussa taide luo hienoja mahdollisuuksia tutustua sekä pysyviin että vaihtuviin näyttelyihin. Serlachiuksen tarjonnan lisäksi voidaan tutustua taiteen eri muotoihin esimerkiksi paikallisten Kuvataideviikkojen, Kuvataiteen valtakunta -näyttelyn ja Mäntän Taideseuran näyttelyiden myötä.

Mänttä-Vilppulassa esiopetusta järjestetään peruskouluissa erillisryhmissä. Hallinnollisesti ryhmät kuuluvat Savosenmäen ja Vilppulankosken kouluihin. Työtavoista tärkein on leikki. Painopistealueena ovat sosiaalisten ja eettisten valmiuksien, hyvinvointi- ja tunnekasvatustaitojen opetus, suullisen ilmaisun, kielen havainnoinnin ja kirjallisuuden sekä matemaattisten taitojen kehittäminen leikin ja toiminnallisuuden avulla.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään ja järjestetään inkluusion periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja esiopetuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. Lapsella on oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen (luku 5).

2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin[17] sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Päiväkodissa tai perhepäiväkodissa järjestettävän esiopetuksen osalta sovelletaan lisäksi varhaiskasvatuslakia ja sen nojalla annettua valtioneuvoston asetusta[18]. Jos lapsi osallistuu esiopetuksen lisäksi esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä varhaiskasvatuslaki[19].

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki[20], tasa-arvolaki[21], Euroopan ihmisoikeuksien sopimus[22] ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus[23], YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista[24], YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007[25] sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet[26]. Esiopetukseen sovelletaan myös hallintolakia[27] ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta[28].

Suomen perustuslain[29] mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

---

17 *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)*
18 *Perusopetuslaki 1 § (1136/2003)*
19 *Varhaiskasvatuslaki (540/2018) 12 § (1228/2020)*
20 *Yhdenvertaisuuslaki*
21 *Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta*
22 *Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)*
23 *YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989*
24 *YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)*
25 *K:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007*
26 *Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015*
27 *Hallintolaki (434/2003)*
28 *Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)*
29 *Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §*

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta[30]. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan[31]. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta[32]. Opetuksen järjestäjän päätöksellä lapsi voi osallistua esiopetukseen perusopetuksen aloittamista edeltävänä vuonna[33], mikäli lapselle on psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella tehty päätös perusopetuksen aloituksesta vuotta säädettyä aiemmin. Perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä sekä muusta esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä määrätään luvussa 5.5.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta[34]. Tästä määrätään tarkemmin luvussa Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet – Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.

Perusopetuslain [35]mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja, taitoja ja edistää liikunnallista elämäntapaa. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa[36].

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden[37], ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia[38]. Varhennetun oppivelvollisuuden[39] päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus osallistua myös esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen[40].

Esiopetusta ja sitä täydentävää varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa noudatetaan varhaiskasvatuksen osalta tällöin varhaiskasvatuslakia [41]ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita[42].

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Koko esiopetuksen henkilöstö on vastuussa siitä, että esiopetusta toteutetaan suunnitelmallisesti. Esiopetuksessa otetaan huomioon lasten kielelliset, kulttuuriset ja katsomukselliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta[43]. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä

30 *Perusopetuslaki 4 § (1288/1999)*
31 *Perusopetuslaki 26 a § (1040/2014)*
32 *Varhaiskasvatuslaki 12 §*
33 *Perusopetuslaki 27 §*
34 *Perusopetuslaki 10 §*
35 *Perusopetuslaki 2 §*
36 *Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2–4 §*
37 *Perusopetuslaki 9 §*
38 *Perusopetusasetus 3 § (309/2021)*
39 *Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §*
40 *Perusopetuslaki 6 § ja Varhaiskasvatuslaki 12 §*
41 *Varhaiskasvatuslaki 15 a § (1183/2021)*
42 *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) luvut 2.1 ja 5*
43 *Perusopetuslaki 3 §*

lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhuolto ovat maksuttomia[44]. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria[45], ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön[46]. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä[47] ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain[48] mukaisia kasvatuskeskusteluja ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut [49]julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Esiopetuksesta vastaa sivistystoimi. Sivistys- ja kulttuurilautakunta vahvistaa vuosittain esiopetuksen työ- ja loma-ajat, jotka noudattavat pääosin perusopetuksen työ- ja loma-aikoja. Vuosittaisessa suunnitelmassa esitetään poikkeavuudet. Kaikissa esiopetusyksiköissä noudatetaan Mänttä-Vilppulan kaupungin esiopetussuunnitelmaa. Esiopetuksen opetuskieli on suomi.

Lapsella on oikeus ja velvollisuus osallistua esiopetukseen (yhteensä 700 tuntia). Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Esiopetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus osallistua esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen. Huoltajien osallisuutta korostetaan, heillä on oikeus saada tietoa esiopetuksen toiminnasta ja tavoitteista sekä lapsen esiopetuspäivästä. Huoltajilta saatua palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä. Esiopetusikäiset kuuluvat lastenneuvolapalvelujen piiriin.

Esiopetuksen koulumatkaetuus on ollut voimassa 1.8.2004 lähtien. Mänttä-Vilppulan koulukuljetusperusteiden mukaan esiopetusoppilaat saavat kuljetuksen vähintään kolmen (3) kilometrin matkasta. Mänttä-Vilppulassa esiopetusta järjestetään pääsääntöisesti kouluissa.

2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhteistyössä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien

44 *Perusopetuslaki 31 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)*
45 *Perusopetuslaki 31 §*
46 *Perusopetuslaki 29 § (1267/2013)*
47 *Perusopetuslaki 35 §*
48 *Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003)*
49 *Perusopetuslaki 4 § (1288/1999) ja 7 §*

kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetuksen toimipaikoissa ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen[50] mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisesta lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Fyysisellä aktiivisuudella on myönteisiä vaikutuksia lasten oppimiseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin, liikkumiseen ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun lapsi on aloittanut esiopetuksessa, lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan[51] ellei kyseessä ole esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen terveydentilasta johtuvasta syystä (kts. luku 5). Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

Esiopetus on tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa. Lukuvuosisuunnitelmaan kuvataan esiopetusryhmän oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä sivistys- ja kulttuurilautakunnan määrittämien esi- ja perusopetuksen painopistealueiden näkyminen arjessa. Esiopetuksella on yhteiset tavoitteet: lasten kehitys- ja oppimisedellytyksien edistäminen, lasten sosiaalisten taitojen ja terveen itsetunnon vahvistaminen. Huoltajan kanssa keskustellen pohditaan ja sovitaan lapsen yksilöllisiä tavoitteita.

Esiopetuksen hyvään alkuun kuuluu yhteistyö huoltajien kanssa. Hyviä yhteistyön muotoja huoltajien kanssa ovat esim. haastattelulomake/tapaaminen, jossa huoltajat kertovat lapsestansa, kasvatukseen liittyvistä asioista sekä lapsen vahvuuksista ja mielenkiinnon kohteista. Esiopetusyksiköt järjestävät mahdollisuuden tutustua tulevaan esiopetuspaikkaan ennen esiopetuksen alkua.

Esiopetusvuoden alkuvaiheessa järjestetään vanhempainilta, jonka tarkoituksena on lisätä huoltajien osallisuutta lapsensa esiopetuspolulla. Sekä syys- että kevätlukukaudella huoltajilla

50 *Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5 §*
51 *Perusopetuslaki 35 §*

on mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluhetkeen lapsensa esiopetusasioista. Esioppilaan kanssa keskustellaan esiopetuksesta ja hänen henkilökohtaisista vahvuuksistaan ja oppimisen tarpeistaan. Keskustelua käydään arkitoiminnan yhteydessä ja esimerkiksi vanhempainvarttien yhteydessä tai muutoin sovitulla ajalla.

Leikki eri muodoissaan on esiopetuksen toiminnassa tärkeällä sijalla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa. Hyvä alku oppimisen polulle muodostuu kannustavasta palautteesta, arvostavasta vuorovaikutuksesta ja myönteisistä oppimiskokemuksista.

Huolehditaan tiedonsiirrosta kaikissa nivelvaiheissa: kun lapsi siirtyy varhaiskasvatuksesta (varhaiskasvatus päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai kotona) esiopetukseen sekä lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät yhteistyötä huoltajien kanssa kaikissa oppimisen polun vaiheissa.

2.3. Arvoperusta

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen[52], perusopetuslain[53] ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen[54] mukaisesti.

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten moninaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, ohjaa lapsia terveyttä, hyvinvointia ja liikunnallisuutta edistäviin elämäntapoihin sekä tarjoaa lapsille mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan, eettistä ajatteluaan ja kauneudentajuaan.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen moninaisiin perheisiin sekä kotien moninaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkemyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta[55].

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennakko-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate[56]. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamatonta. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

52 *YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989*
53 *Perusopetuslaki 3 a § (163/2022) ja 29 §*
54 *YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista*
55 *Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §*
56 *Yhdenvertaisuuslaki 6 §*

Mänttä-Vilppulan kaupungin kaikissa kouluissa lähtökohtana on valtakunnallinen perusopetuksen arvoperusta ja oppimiskäsitys. Opetuksen järjestäjäkohtainen opetussuunnitelma ja oppimisen tuen uudistuksen työryhmä pohtinut arvoasioita työryhmän Arvopuu-työskentelynä. Keväällä 2025 opetussuunnitelman päivityksen ja oppimisen tuen uudistuksen myötä työryhmä määritteli paikallisen esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman arvopohjaksi seuraavat arvot: Kunnioittaminen, Rauha, Vastuullisuus, Yhteisöllisyys ja Sivistyneisyys.

Työryhmä kuvasi ja määritteli arvoja tarkemmin vielä oppilaan ja henkilökunnan näkökulmasta, mitkä on esitetty alla olevassa taulukossa. Arvotyöskentely jatkuu kouluissa ja yhteistyössä oppilaiden ja huoltajien kanssa syksyllä 2025. Tähän lukuun voidaan tehdä tarvittaessa muutoksia ja tarkennuksia keväällä 2026 opetussuunnitelman arviointi- ja päivitystyön yhteydessä.

Mahdolliset koulukohtaiset täydennykset kirjataan koulukohtaiseen lukuvuosisuunnitelmaan.

Arvot ja arvojen näkyminen koulun arjessa oppilaiden ja henkilökunnan näkökulmasta:

Arvo	Arvo oppilaan näkökulmasta	Arvo henkilöstön näkökulmasta
Kunnioittaminen	• Olen ystävällinen kaikille • Kuuntelen ja arvostan toisia • Ymmärrän erilaisia mielipiteitä ja hyväksyn moninaisuuden • Otan huomioon toisten tunteet	Pidän kaikkia kouluyhteisön jäseniä yhtä arvokkaana asemasta tai tehtävästä riippumatta. Kohtaan toiset tasa-arvoisesti, pysähdyn kuuntelemaan ja arvostan heidän näkemyksiään.
Rauha	• Noudatan sovittuja sääntöjä • Kunnioitan omia ja toisten rajoja • Edistän käytökselläni turvallisuutta	Edistän omalla käytökselläni ja toiminnallani rauhallista ja turvallista työympäristöä ja toimintakulttuuria.
Vastuullisuus	• Otan vastuun omista teoistani ja koulutyöstä • Vastaan omista tavaroistani ja aikatauluistani • Olen rehellinen • Opettelen huomaamaan toimintani vaikutuksia toisiin ja ympäristöön	Opettajana kannan erityistä vastuuta siitä, että luon työ- ja oppimisympäristön, jossa jokainen saa olla oma itsensä ja voi kehittyä omassa tahdissaan. Hoidan omat tehtäväni vastuullisesti ja sitoudun noudattamaan yhteisesti sovittuja sääntöjä.
Yhteisöllisyys	• Teen yhteistyötä kaikkien kanssa • Autan muita • Osallistun koulun toimintaan	Toimin yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa koko kouluyhteisön ja muiden tahojen kanssa. Opettajana ymmärrän vaikutukseni oppilaisiin, yhteisöön sekä yhteiskuntaan.
Sivistyneisyys	• Käyttäydyn kohteliaasti • Arvostan saamaani mahdollisuutta oppia • Olen utelias ja halukas oppimaan • Työskentelen sinnikkäästi	Tehtäväni on edistää oppimaan oppimista sekä elinikäistä oppimista. Tavoitteeni on innostaa oppilaita hakemaan tietoa, ymmärtämään monimuotoisuutta ja toimimaan oikeudenmukaisesti ja eettisesti kaikilla elämän alueilla.

Esiopetuksen arjessa lapselle mahdollistuu erilaisia sekä ohjattuja että vapaita vuorovaikutustilanteita. Vuorovaikutustilanteita järjestetään erilailla muodostetuissa ryhmissä

sekä niin että niissä on läsnä aikuinen että lasten keskinäisiä ryhmiä valvotusti. Ryhmissä he voivat keskustella, saada erilaisia kokemuksia toimia ja oppia erilaisten lasten kanssa. Tärkeää on luoda keskustelu ja mielipiteen vaihto- ja kuuntelemistilanteita. Esiopetuspäivän aikana lapsilla on mahdollisuuksia saada elämyksiä, kokemuksia ja erilaisia oppimistilanteita toisten esiopetusryhmäläisten kanssa. Vuorovaikutustilanteissa lapsi voi laajentaa käsitystään itsestään ja toisista ihmisistä ympäröivässä maailmasta.

Esiopetuksessa pyritään tasapuoliseen ja tasa-arvoiseen lasten kuuntelemiseen. Jokaisen mielipide on arvokas. Totutellaan siihen, että asioista voi ja saa olla eri mieltä. Keskustellessa ja toimiessa totutaan erilaisiin tapoihin toimia. Opitaan siihen, että voidaan ajatella erilailla ja silti toimia yhdessä tai yhteisen päämäärän hyväksi. Yhteistyön kokemusten myötä lasta tuetaan näkemään ympäröivää maailmaa avarakatseisemmin; kriittisesti ja yhteistä hyvää ajattelevaksi.

Arjessa pyritään kestävän kehityksen tukemiseen huolehtimalla kierrätyksestä ja erilaisten materiaalien käytöstä ja jätteiden käsittelystä mahdollisuuksien mukaan. Omasta hyvinvoinnista huolehtiminen on tärkeä osa esikoulupäivää. Arkirytmi ja jokapäiväinen perustarpeista huolehtiminen tukee oman kehon ja mielen hyvinvointia. Hyvinvointitaitoja tuetaan esiopetuspäivän aikana pienien tuokioiden avulla. Toiminnan ja rauhallisten hetkien mahdollistaminen, ruokailut, liikunta ja ulkoilu ovat osa esikoulupäivää. Lapsella on oikeus kokea olevansa tärkeä, kuultu ja hyväksytty omana itsenään. Yhteistyössä kodin kanssa pyritään avoimella vuorovaikutuksella toimimaan lapsen hyvinvoinnin parhaaksi.

Opiskeluhuoltotyössä moniammatillinen yhteistyö on tukemassa lapsen yleistä hyvinvointia, kasvua ja kehitystä. Esiopetushenkilöstön tulee ensisijaisesti toimia yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin lapsen hyvinvoinnin huolehtimisessa. Huoltajilla tulee olla mahdollisuuksia keskustella esiopetushenkilöstön kanssa lapsen kasvuun, kehitykseen ja yleiseen hyvinvointiin liittyvistä asioista esiopetusvuoden aikana Tarvittaessa opiskeluhuoltoryhmän eri asiantuntijoita voi konsultoida tai kutsua koolle. Oppilashuoltoryhmän moniammatillinen koostumus riippuu kodin, esiopetuksen tai kummankin yhteisestä tarpeesta. Tarkoituksena lapsen hyvinvointi ja hänen asioidensa edistäminen.

2.4. Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

Mänttä-Vilppulassa esiopetuksen lähtökohtana on valtakunnallinen esiopetuksen arvoperusta ja oppimiskäsitys.

Ohjaaminen, tukeminen ja palaute
Lapsen arkitaidot: itsestään ja ympäristöstään huolehtiminen
Kieli: vuorovaikutustaidot, looginen kerronta
Lapsi oppijana: ilo ja oppimaan oppiminen

Motoriset taidot: lapsi liikkujana
Lapsi kaverina: tahto ja taito toimia yhdessä, erilaisten näkökulmien ymmärtäminen
Lapsi tutkijana: kiinnostuksen kohteet, oppimisympäristöt
Lapsi taiteellisena toimijana: musiikki, liikunta, kädentaidot, luova ilmaisu
Aikuisen rooli oppimistapahtumassa
- herättää erilaisia keskustelutilanteita
- havainnoi lapsen taito- ja tietotasoa monipuolisesti
- laatii tavoitteita lapsen esiopetukselle
- huomioi lapsen yksilöllisyyden ja hyödyntää kiinnostuksen kohteet ja kokemukset oppimisprosessissa
- huomioi lapsen erilaiset oppimistavat
- muokkaa ja muuttaa toimintaa lasten kysymysten, ajatusten ja jaksamisen mukaan
- lapsille luodaan onnistumisen kokemuksia
- antaa lapselle rakentavaa sekä kannustavaa palautetta

Vaikka oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa, on tärkeää, että lapsille tarjotaan uusia kokemuksia ja taitoja.

2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen [57]periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestävän ja liikunnallisen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestävän elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Laaja-alainen osaaminen näkyy lapsen oman temperamentin mukaisessa sujuvassa toimintakyvyssä eri elämän tilanteissa kuten ystävyyssuhteissa ja tilanteiden ja asioiden käsittelyssä itseään ja toisia kunnioittaen.

Tärkeää ovat monipuoliset kokemukset ja elämykset erilaisista oppimisympäristöistä sekä omassa esiopetusyksikössä että lähiympäristössä. Tässä voidaan hyödyntää esiopetusyksikön läheisiä, paikallisia ympäristöjä esimerkiksi vesistöjä, metsiä ja erilaisia kulttuurikohteita, yhdistysten ja yhteistyökumppaneiden järjestämiä tiloja ja tapahtumia.

57 *Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012*

Monipuolisen toiminnan kautta tutustutaan erilaisiin toimintaympäristöihin sekä esikoulussa että sen eri ympäristöissä esimerkiksi kirjastossa, liikuntasalissa tai luonnossa, jotta lapselle tulisi mahdollisuuksia muodostaa kokonaiskuvaa itsestään suhteessa ympäröivään maailmaan sekä oppia havainnoimaan muuttuvaa ympäristöä, tietoa ja taitoja.

Esiopetuksen toiminnassa mahdollistetaan tilaisuuksia harjoitella ja kokea onnistumisia ja epäonnistumisia erilaisten tuttujen ja uusien välineiden/ tilanteiden kautta esimerkiksi tvt-teknologian kautta.

Esiopetuksessa monilukutaito voi olla esim. sitä että lapsi oppii tulkitsemaan erilaisia tilanteita ja tapahtumia omassa arjessaan sekä toimimaan niissä mahdollisimman sujuvasti ja luontevasti.

Lapsi oppii osallistumalla: leikkien, toimien, tutkien, oppien.
Lapsen osallisuus arjen suunnitteluun ja toteutukseen osallistuminen
Lapsi on aktiivinen toimija, joka harjoittelee asettamaan tavoitteita ja ratkaisemaan ongelmia sekä itsenäisesti, että yhdessä muiden kanssa.
Lapsi voi opettaa, ohjata ja toimia asiantuntijana kouluyhteisössä esim. lapsen omat leikit ja niiden opettaminen toisille ja leikin ohjaaminen.

2.5.1. Ajattelu ja oppiminen (001)

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

2.5.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002)

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja.

2.5.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003)

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään ja liikunnalliseen elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän ja liikunnallisen elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun, liikkumisen ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikkumiseen lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä ja heille tarjotaan kokemuksia liikkumisen ilosta. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

2.5.4. Monilukutaito (004)

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitys, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

2.5.5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (005)

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

2.5.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006)

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestävälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin [58]kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

2.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää keskustella, mitä tässä luvussa määrätyt esiopetuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten esiopetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- *esiopetuksen järjestäminen ja sitä ohjaavat velvoitteet paikallisesta näkökulmasta*
- *esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua paikallisesta näkökulmasta*
- *esiopetuksen arvoperusta ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat*
- *oppimiskäsitys ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat*
- *laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään.*

Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään esiopetuksen toimintakulttuuria, opetuksen toteuttamista, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea ja opiskeluhuoltoa käsittelevissä osissa opetussuunnitelmaa.

58 *YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989*

3. Esiopetuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Opetuksen järjestäjän ja esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiselle ja arvioinnille esiopetuksen eri toimipaikoissa. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

Esiopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- *arvoista, periaatteista ja oppimiskäsityksestä*
- *työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta*
- *oppimisympäristöistä, työtavoista ja pedagogisista käytännöistä, mukaan lukien oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt*
- *yhteistyöstä ja sen eri muodoista*
- *vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä*
- *henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta*
- *johtamisrakenteista ja -käytännöistä*
- *toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.*

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus. Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään ja järjestetään inkluusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt. Opetusjärjestelyissä huomioidaan saavutettavuus ja esteettömyys. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti esiopetuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on esiopetuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyville työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, lasten osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja esiopetuksen kokonaisuuden toteuttamisessa. Toimintakulttuuri vaikuttaa aina lapsen kohtaaman esiopetuksen laatuun. Toimintakulttuuriin sisältyvät esiopetuksen kaikki toiminnot, kuten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestäminen, pedagogiikan arviointi ja oppimisympäristön turvallisuus.

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen

etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Esiopetuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia ja erilaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyyteen sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäseninä.

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä oppimisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa esiopetusyhteisöä.

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja tarpeitaan ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. Myös lasten nonverbaaliseen viestintään tulee kiinnittää huomiota. Lapset saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista tehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan

yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, uskontoon, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Esiopetus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö tiedostaa omia ennakko-odotuksiaan ja rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Esiopetus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Esiopetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävää kehitystä. Tähän liittyvää esiopetuksen laaja-alaista osaamista kuvataan tarkemmin luvussa kaksi (Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet).

Kielitietoisessa esiopetuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöönsä. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Esiopetuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Monipuolisen liikkumisen tavoitteena[59] on edistää oppimisen edellytyksiä ja esiopetukseen osallistumista sekä liikkumisen merkitystä kokonaisvaltaisena elämäntaitona esiopetuksessa ja sen ulkopuolella. Fyysinen aktiivisuus vaikuttaa lasten vireystilaan sekä tarkkaavaisuuteen ja toiminnanohjaukseen ja sillä voidaan edistää oppimista ja motorista kehitystä. Liikunnallisen elämäntavan vahvistamisessa on keskeistä luoda tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset liikkumisen mahdollisuudet osana toimintakulttuuria huomioiden erilaiset liikkumisen rajoitteet[60]. Inklusiivinen, toisia kunnioittava ja avoimuutta tukeva toimintakulttuuri edistää turvallista oppimisympäristöä ja sitä kautta liikunnallista elämäntapaa. Liikunnallinen elämäntapa tukee kokonaisvaltaista hyvinvointia, mukaan lukien mielen hyvinvointia. Esiopetuksessa liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona käyttäen liikuntavälineitä ja leluja monipuolisesti sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lapsia ja perheitä ohjataan mahdollisuuksien mukaan suosimaan liikkumista kuten kävelyä tai pyöräilyä esimerkiksi oman auton käyttämisen sijaan esiopetuksen matkoilla. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan

59 *Perusopetuslaki 2 §*
60 *Perusopetuslaki 31 §*

yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta, syrjinnältä ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa kiusaamista, rasismia, väkivaltaa tai häirintää ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Henkilöstön läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Esiopetus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävän elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Esiopetuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. Samalla lapset saavat positiivisia kokemuksia kestävästä elämäntavasta. Lasten hyvinvointia edistää, että heidän turvallisuuden tunnettaan ja uskoaan tulevaisuuteen vaalitaan osana kestävään elämäntapaan liittyvää kasvatusta.

Mänttä-Vilppulan varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen toimintakulttuuri muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden varhaiskasvatuksesta perusopetuksen päättövaiheeseen. Yhtenäisen perusopetuksen toimintakulttuuri rakentuu yhteisöllisyydelle, hyvinvoinnin tukemiselle ja pedagogiselle monimuotoisuudelle. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki nivoutuu arjen rakenteisiin Tukea arkeen! – Oppimisen ja koulunkäynnin tuen käytännön toteutus perusopetuksessa (OPH 2022:4) -julkaisun periaatteiden ja kehittämistyössä valmistuneiden Arki haltuun! -materiaalien mukaisesti. Koulun toimintakulttuuria ja oppilaiden hyvinvointia edistävät yhdessä sovitut käytänteet päivän strukturoinnista, selkeistä toimintamalleista ja käyttäytymisodotuksista ja suunnitelmallisesta tuen järjestämisestä.

Yhteistyön rakenteet, kuten lukuvuosisuunnitelmaan kirjattu YS-ajan käyttö, mahdollistavat moniammatillisen ja yhteisöllisen työn. Kulttuurikasvatus toteutuu Mänttä-Vilppulan kulttuurikasvatussuunnitelman mukaisesti. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa.

Esiopetuksessa toteutetaan joustavan esi- ja alkuopetuksen yhteistyö- ja toimintamalleja. Joustavassa esi- ja alkuopetuksessa oppilaslähtöistä joustoa voidaan toteuttaa vuosiluokkiin sitomattoman opetuksen sekä yhdysluokkapedagogisin keinoin. Yhteisopettajuus, samanaikaisopettajuus ja tiimiopettajuus ovat keskeisiä toimintatapoja yhtenäisempää esi- ja alkuopetusta kehitettäessä. Yhteisopettajuus on kahden tai useamman opettajan yhdessä toteuttamaa opetusta, jossa osapuolet osallistuvat tasapuolisesti opetuksen suunnitteluun, toteutukseen, arviointiin, neuvotteluun ja työnjakoon. Tavoitteena on esi- ja luokanopettajien yhteistyön ja yhteisopettajuuden tukeminen, minkä myötä on mahdollista suunnitella moniammatillisesti lasten tarpeista lähteviä oppimiskokonaisuuksia.

3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat

mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiselle asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen[61] tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, liikkumista, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa inklusiivisten periaatteiden mukaisesti.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovituilla tavoilla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Koulussa koordinoidaan kehittämistyötä suunnitelmallisesti tavoilla, jotka mahdollistavat jokaisen kouluyhteisön jäsenen vaikuttamisen. Koulujen toimintaa, oppimisympäristöjen, opetusmenetelmien ja toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat sivistys- ja kulttuurilautakunnan vuosittain määrittämät opetuksen painopistealueet. Tärkeä osa koulun toimintakulttuurin kehittämistä on opettajien ammattitaidon ylläpitäminen täydennyskoulutuksin. Täydennyskoulutukset suunnitellaan lukuvuoden painopistealueita edistäviksi. Sivistys- ja kulttuurilautakunta seuraa painopistealueiden toteutumista lukuvuosittain.

Toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjen kehittämistä edistetään seuraavilla tavoilla: opetuksen yhteinen suunnittelu, tiimiopettajuus, teema- ja toimintapäivät, soveltuvin osin Maltti-, Art-, Verso- ja Resto-toiminta, Hyvinvointiopetus, Kake -keskustelut, tukioppilas- ja kummitoiminta, oppilaskunnat, välkkäritoiminta ja kansainvälinen yhteistyö. Koulut arvioivat edellä mainittuja, koulun käytössä olevia, toimintatapoja lukuvuosittaisissa arvioinneissaan.

Oppimisympäristöt

Tavoitteena on tarjota turvallisia vuorovaikutustilanteita yhteistyötaitojen kehittymiseksi ja tukemiseksi. Toiminnassa mahdollistetaan lapsen tarpeen mukaisissa joustavissa ryhmittelyissä toimiminen.

Ryhmässä lapsi saa tilaisuuksia toimia moninaisten lasten kanssa. Esiopetuspäivän ja tuokioiden strukturointi ja kuvatuki luovat turvallisuuden tunnetta. Lapsia ohjataan turvalliseen toimintaan ja liikkumiseen lähiympäristössä sekä sisällä että ulkona. Esiopetuspäivän ja tuokioiden strukturointi ja kuvatuki luovat turvallisuuden tunnetta. Lapsia ohjataan turvalliseen toimintaan ja liikkumiseen lähiympäristössä sekä sisällä että ulkona. Esiopetuksen järjestämisessä pyritään mahdollistamaan muunneltavat tilaratkaisut ja toimintatavat.

Esiopetuksen toiminta on monikanavaista, monipuolista ja monissa erilaisissa toimintaympäristöissä tapahtuvaa esimerkiksi pihalla, leikkipuistoissa, lähimetsissä. Esiopetuksessa piha, metsät ja lähialueen kodat ja laavut ovat tärkeitä oppimisympäristöjä.

61 *Valtioneuvoston asetus (422/2012) 4 §*

Keskeinen toimintatapa ja oppimisen väline ja menetelmä on leikki. Aikuinen luo tilanteita, jossa lapsi voi vaikuttaa esikoulupäiväänsä ja toimintaan. Lapsilla on mahdollisuuksia osallistua toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja sen arviointiin mm. tekemällä aikuisen ohjauksella yhteisiä sopimuksia. Lapsille järjestetään mahdollisuuksia omaehtoiseen tekemiseen, mm. leikin ja leikkipaikan/-alueen järjestelemiseen ja muokkaamiseen. Toiminnassa pyritään kiireettömyyteen ja ja mahdollisuuteen saattaa leikki/tekeminen rauhassa loppuun.

Esiopettajan tehtävänä on huolehtia, että oppimisen ilo löytyy monipuolisten työtapojen kautta. Myönteisellä ilmapiirillä rohkaistaan ja tuetaan lasta oppimaan, kokeilemaan ja ponnistelemaan. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti eri materiaaleja ja välineitä. Esiopetuksessa mahdollistetaan kokeileminen ja luova tekeminen esim. rakentelu. Lasten töistä rakennetaan näyttelyitä, joita voidaan hyödyntää monipuolisesti kodin ja esikoulun yhteistyössä ja lasten esikoulutyön näkyväksi tekemisessä.
Esiopetusvuoden aikana käydään retkillä ja tutustutaan paikallisiin kohteisiin ja hyödynnetään paikallista monipuolista taide- ja kulttuuritarjontaa esimerkiksi paikallista teatteria, taiteilijoita, kuvataideviikkoja. Esiopetuksessa tutustutaan monipuolisesti lastenkulttuuriin kuten lasten musiikkiin, leikkeihin, lauluihin, kädentaitoihin, taiteisiin huomioiden taidekaupungin monet mahdollisuudet. Esiopetuksessa lasten kirjallisuus sekä lapsille lukeminen että heidän oma tutustuminen kirjoihin ovat tärkeä osa päivittäistä toimintaa.

3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa, paikallisessa suunnittelussa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalvelujen henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan[62] toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen

62 *Perusopetuslaki 47 a §*

vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kehityksen ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kehitys- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä toimipaikasta toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä[63]. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeavasta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kehityksen ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Yhteistyö

Yhteistyön tavoitteena on esioppilaan esiopetuksen tukeminen sekä oppimisen että hyvinvoinnin kannalta. Turvallinen toimintakulttuuri tukee yhteisössä työskentelevien aikuisten ja lasten yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutusta sekä edistää yhteisön hyvinvointia. Yhteiset käytännöt mahdollistavat lasten osallisuuden eri tilanteissa. Yhteistyö esiopetuksen ja kodin välillä alkaa esiopetuksen alkaessa.

Esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuen yhteensovittamisen paikalliset käytännöt

63 *Perusopetuslaki 40 § (642/2010) ja 41 §*

Jos lapsi tarvitsee esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta esiopetuspäivän ulkopuolella, hänelle haetaan varhaiskasvatukseen paikka. Jos lapsi tarvitsee tukea esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen aikana, häneltä tehdään varhaiskasvatuslain mukainen hallintopäätös. Täydentävässä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Siirtymä- ja nivelvaiheiden käytännöt

Siirtymävaiheita esiopetuksen oppilailla ovat siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta ensimmäiselle luokalle. Tämän lisäksi voi olla mahdollista luokalta toiselle siirtyminen, toiseen kouluun muuttaminen tai kouluun uutena oppilaana tuleminen. Keväällä, kun lapset on ilmoitettu esioppilaiksi, järjestetään varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja esiopetusta antavien opettajien sekä erityisopettajien kesken siirtopalaveri. Opetuksen järjestämistä koskeva välttämätön tieto välitetään uusille opettajille. Vanhempien luvalla on mahdollista välittää myös tarkempia tietoja lapsista.

Siirryttäessä esiopetuksesta ensimmäiselle luokalle ja jos lapsen opettaja vaihtuu, järjestetään esiopetusta antavien opettajien ja luokanopettajien kesken siirtopalaveri. Opetuksen järjestämistä koskeva välttämätön tieto välitetään uusille opettajille. Vanhempien luvalla on mahdollista välittää myös tarkempia tietoja lapsista. Jos lapsi on saanut esiopetuksen aikana lapsikohtaisia tukitoimia, tarvittavat tukitoimet jatkuvat perusopetuksen puolella. Ennen perusopetuksen alkamista lasta opettavat opettajat järjestävät huoltajien ja tarvittaessa muiden lasta tukevien henkilöiden kanssa palaverin osana lapsikohtaisen tuen seurantaa. Tapaamisessa suunnitellaan oppilaalle soveltuvat tukitoimet ennen perusopetuksen alkua.

Siirtymävaiheissa noudatetaan esiopetusta sääntteleviä lakeja ja asetuksia sekä yhteisesti sovittuja käytänteitä Mänttä-Vilppulassa, jotka on kuvattu alla olevaan taulukkoon.

Siirtymävaihe	Prosessi (lyhyesti)	Tiedonsiirto	Vastuuhenkilöt
Esiopetusryhmästä toiseen siirtyminen	Yksittäisen lapsen esiopetusryhmän vaihdon tarve arvioidaan moniammatillisesti yhteistyössä oppilaan ja huoltajien kanssa. Rehtori päättää opetusryhmän vaihdosta.	Erityisopettaja järjestää tiedonsiirtopalaverin edellisen ja tulevan opettajan kanssa Opettajat vaihtavat opetuksen järjestämisen kannalta oleelliset tiedot. Huoltajien luvalla vaihdetaan myös koulunkäynnin tukemiseen liittyvät tiedot.	Erityisopettaja Esiopettaja Rehtori
Nivelvaihe (varhaiskasvatus-esiopetus)	Esiopetukseen ilmoittaudutaan kaupungin www-sivujen kautta. Luokkajakojen tekeminen: rehtori antaa luokkajaon raamit etukäteen, tarvittaessa hyödynnetään Startti-ryhmää ryhmäkohtaisen tuen suunnittelussa. Koulukohtaisesti sovittava opettaja ja/tai rehtori tekee alustavat luokkajaot ja ne käsitellään yhdessä esiopettajien kanssa. Toteutetaan koulumatkakaveritoive-kysely. Järjestetään esiopetukseen tutustumispäivä.	Varhaiskasvatuksen erityisopettaja, perusopetuksen erityisopettaja ja esiopettaja vaihtavat opetuksen järjestämisen kannalta oleelliset tiedot. Huoltajien luvalla vaihdetaan myös koulunkäynnin tukemiseen liittyvät tiedot.	Rehtori Varhaiskasvatuksen erityisopettaja Perusopetuksen erityisopettaja Esiopettajat Moniammatillinen ryhmä (Startti)
Nivelvaihe (esiopetus - perusopetus)	Luokkajakojen tekeminen: rehtori antaa luokkajaon raamit etukäteen, tarvittaessa hyödynnetään Startti-ryhmää ryhmäkohtaisen tuen suunnittelussa. Koulukohtaisesti rehtori ja/tai erityisopettaja tekee alustavat luokkajaot, jotka käsitellään	Erityisopettaja, esiopettaja ja luokanopettaja vaihtavat opetuksen järjestämisen kannalta oleelliset tiedot. Huoltajien luvalla vaihdetaan myös koulunkäynnin tukemiseen liittyvät tiedot.	Rehtori Erityisopettaja Esiopettajat Moniammatillinen ryhmä (Startti-ryhmä)

	yhdessä esiopettajien kanssa. Järjestetään koulutulokkaiden tutustumispäivä ja koulutulokkaiden vanhempainilta.		
Pois muuttava oppilas	Tehdään oppilaalle erotodistus. Oppilaan oppilaskortti ja tuen asiakirjat lähetetään uuteen kouluun.	Oppilaan oppilaskortti ja tuen asiakirjat lähetetään uuteen kouluun. Huoltajien luvalla vaihdetaan myös koulunkäynnin tukemiseen liittyvät tiedot. Tarvittaessa erityisopettaja konsultoi vastaanottavaa koulua.	Rehtori Koulusihteeri Esiopettaja
Esiopetukseen tuleva uusi oppilas	Kouluun ilmoittaudutaan kaupungin kotisivuilta löytyvän lomakkeen avulla (Uusi oppilas - ilmoittautuminen opetukseen -lomake). Koulutoimisto toimittaa ilmoittautumislomakkeen koululle. Tarkastetaan kotikunta väestötiedoista. Kouluun tutustumisen ja huoltajan tapaamisen jälkeen aloitetaan koulutyö. Uusi kotiluokka valitaan tuen tarpeet ja lapsikohtaiseen tukeen liittyvät rajoitukset huomioiden. Tarvittaessa hyödynnetään Startti-ryhmää tuen suunnittelussa.	Pyydetään entistä koulua toimittamaan opetuksen järjestämisen kannalta oleelliset tiedot. Koulusihteeri pyytää edellisen koulun tiedot. Tarvittaessa ollaan yhteydessä edellisen koulun opetushenkilöstöön.	Koulutoimisto Rehtori Koulusihteeri Esiopettaja
Varhaiskasvatuksessa varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saanut lapsi	Yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa alkaa jo hyvissä ajoin ennen esiopetuksen alkamista.	Yhteistyövelvoite varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen kesken varhennetun	Varhaiskasvatuksen erityisopettaja Päiväkodin johtaja Rehtori

	Lapsen ollessa varhaiskasvatuksessa, arvioidaan varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta täyttämällä Esitys lapsen tarvitsemasta tuesta ja tukipalveluista varhaiskasvatuksessa -lomake, ja tarvittava tuki kuvataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Lisäksi monialaista yhteistyötä hyödynnetään tarvittaessa. Sivistysjohtaja tekee päätöksen arvioinnin pohjalta varhennetusta oppivelvollisuudesta. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi esiopetukseen vuotta tavanomaista aiemmin. Muutoin varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jolloin hän täyttää 6 vuotta. Kun lapsi aloittaa esiopetuksen, hänelle tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi ja suunnitelma, jonka perusteella rehtori tekee lapsikohtaisen tuen päätöksen.	oppivelvollisuuden tarpeen arvioinnissa. Esitys lapsen tarvitsemasta tuesta ja tukipalveluista varhaiskasvatuksessa -lomakkeen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman läpikäyminen huoltajien kanssa, sekä huoltajien kuuleminen. Hallintopäätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Päätöstä tehtäessä voidaan myös hyödyntää terveydenhuollon kanssa yhteisesti aiemmin tai arvioinnin aikana muodostettua näkemystä lapsen tilanteesta. Huoltajien kuuleminen ja huoltajien päätös, milloin lapsi aloittaa esiopetuksessa. Nivelvaiheessa huoltajien kanssa yhteistyössä siirretään lapsen tukemiseen liittyvät tiedot esiopetukseen.	Esiopetuksesta vastaava erityisopettaja Sivistysjohtaja Varhaiskasvatuksen opettaja
Esiopetusaikana varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saanut lapsi	Lapsen ollessa esiopetuksessa arvioidaan varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta täyttämällä lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi ja suunnitelma yhteistyössä huoltajien kanssa.	Yhteistyövelvoite varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen kesken varhennetun oppivelvollisuuden tarpeen arvioinnissa. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin ja suunnitelman	Varhaiskasvatuksen erityisopettaja Päiväkodin johtaja Rehtori Esiopetuksesta vastaava erityisopettaja Sivistysjohtaja

	Lisäksi hyödynnetään tarvittaessa monialaista yhteistyötä. Sivistysjohtaja tekee päätöksen arvioinnin pohjalta varhennetusta oppivelvollisuudesta ja mahdollisesta täydentävän varhaiskasvatuksen aikana annettavasta tuesta. Rehtori tekee tukea koskevan päätöksen lapsikohtaisesta tuesta esiopetuksessa. Yhteistyö perusopetuksen kanssa on aloitettava hyvissä ajoin ennen perusopetuksen alkamista, jotta perusopetuksessa osataan varata riittävät tuen resurssit.	läpikäyminen yhdessä huoltajien kanssa sekä huoltajien kuuleminen. Hallintopäätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Päätöstä tehtäessä voidaan myös hyödyntää terveydenhuollon kanssa yhteisesti aiemmin tai arvioinnin aikana muodostettua näkemystä lapsen tilanteesta. Nivelvaiheessa huoltajien kanssa yhteistyössä siirretään lapsen tukemiseen liittyvät tiedot perusopetukseen.	Varhaiskasvatuksen opettaja Esiopettaja

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1. Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kehitystä ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelemään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin, liikkumiseen ja muiden esiopetuksen sisältöjen opettamiseen soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Työtavat ovat esiopetuksessa sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Mänttä-Vilppulan esiopetuksessa painotetaan erityisesti leikkiä ja toiminnallisia työtapoja, jotka tukevat lapsen kokonaisvaltaista kehitystä.

Lasten osallisuuden edistäminen otetaan toimintatavaksi heti esikoulun alkaessa ja ryhmäytymiselle varataan runsaasti aikaa esiopetuksen ensimmäisinä kuukausina. Leikki ja toiminnallisuus ovat päivittäisiä elementtejä opetuksessa. Lapsille tarjotaan mahdollisuus osallistua sekä ohjattuun että omatoimiseen leikkiin. Ulkoleikki ja -liikunta kuuluvat päivittäiseen ohjelmaan. Toiminnassa hyödynnetään kaikkia aisteja.

Mielikuvitusta ja oivaltamisen iloa vaalitaan arjen eri tilanteissa. Lapsia rohkaistaan havainnoimaan ympäristöään, ihmettelemään, kyselemään, tutkimaan ja oivaltamaan uusia asioita. Työtavat ovat monipuolisia, ja niitä sovelletaan erilaisissa, joustavissa ryhmissä,

parityöskentelynä ja itsenäisesti. Opetuksessa hyödynnetään myös tieto- ja viestintäteknologiaa, kuten tietokoneita ja iPadeja.

Toiminnan suunnittelussa ja oppimiskokonaisuuksien rakentamisessa lapsia rohkaistaan kertomaan ideoitaan ja mielipiteitään. Tämä tapahtuu niin henkilökohtaisten keskustelujen ja kyselyjen kuin ryhmäkeskustelujenkin avulla. Jokaisella lapsella on oikeus saada päivittäin kannustavaa palautetta toiminnastaan, kuten esimerkiksi: "Puitpa hienosti" tai "Kiitos, kun autoit kaveriasi".

Työtapoja kehitetään jatkuvasti henkilöstön itsearvioinnin sekä lasten ja huoltajien antaman palautteen perusteella. Esiopetuksen työtapoja ja toimintakulttuurin kehittämistä arvioidaan lukuvuoden aikana säännöllisesti monin eri tavoin. Yhteistyö vanhempien kanssa aloitetaan jo esikoulun alussa, muun muassa vanhempainiltojen, vanhempainvarttien, Wilman välityksellä ja kyselyjen avulla.

4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi[64] on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä[65] on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehittymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsesta esiopetusryhmän toiminnan suunnittelussa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana[66]. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä. Mahdollinen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki sisällytetään osaksi arviointia.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja oppimisesta. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta[67] lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin[68]. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kehityksen ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä

64 *Perusopetuslaki 22 § ja Perusopetusasetus 14 §*
65 *Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5 §*
66 *Perusopetuslaki 22 §*
67 *Perusopetusasetus 10 §*
68 *Perusopetuslaki 22 §*

ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Opetuksen järjestäjällä on oikeus saada ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä lapsen opetuksen kannalta välttämättömät tiedot. Tiedonsiirrosta tuen toteuttamista koskien määrätään luvussa 5. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä[69]*.*

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kehityksen ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomion toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus[70]*. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.*

Säännöllisen arvioinnin avulla suunnitellaan ja kehitetään esiopetusta. Arviointiin osallistuvat esiopettajan lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat. Henkilöstön itsearviointi sekä lapsilta ja vanhemmilta saatu palaute otetaan huomioon esiopetuksen suunnittelussa, toiminnassa ja kehittämisessä. Lasten kanssa harjoitellaan itsearviointitaitoja. Lapsia rohkaistaan ryhmän yhteisissä keskusteluissa kertomaan mielipiteitään ja arvioimaan tuokioita ja osallistumista siihen. Vanhemmilta voidaan koota palautetta esiopetusvuodesta esimerkiksi lomakkeen muodossa.

Esiopetuksessa lapsen oppimis- ja koululaistaitojen kehittymistä havainnoidaan ja seurataan vuoden aikana. Oppimisen ja koululaisen taitojen kehittymisen havainnointia, arviointia ja seurantaa suorittavat esiopettaja ja erityisopettaja. Lapsille annetaan kannustavaa ja rohkaisevaa palautetta päivittäin, katsotaan yhdessä onnistumiset ja harjoittelemisen kohteet. Huoltajille annetaan palautetta lapsen työskentely-, käyttäytymis- ja koululaistaitojen edistymisestä.

Alla olevia luku- ja kirjoitustaitojen portaita hyödynnetään em. taitojen seurannassa ja tavoitteiden asettamisessa sekä oppimisen edellytyksiä tukevissa opetusjärjestelyissä.

Lukutaidon portaat joustavassa esi- ja alkuopetuksessa

69 *Perusopetuslaki 40 § ja 41 §*
70 *Perusopetuslaki 22 §*

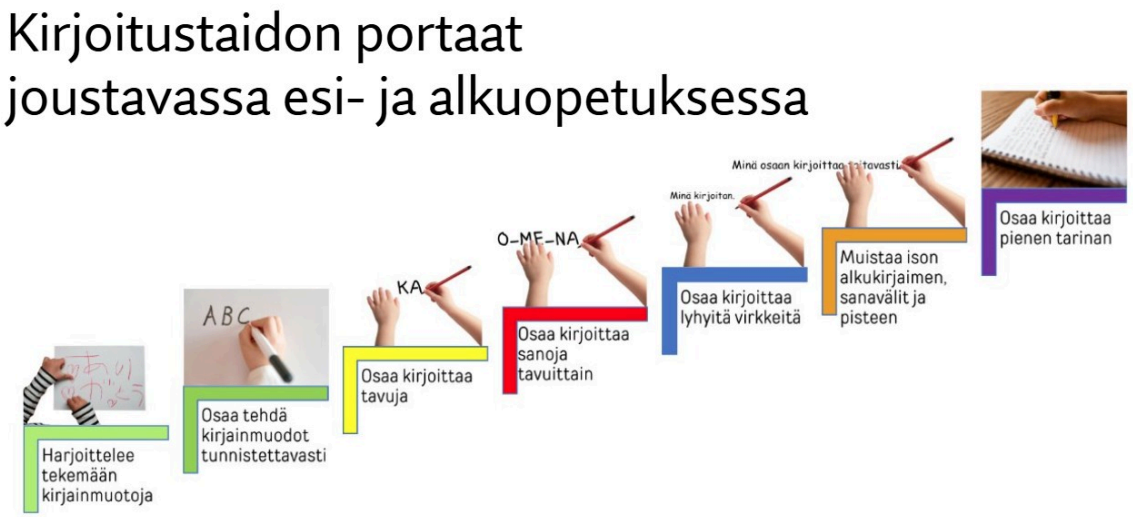

Kirjoitustaidon portaat joustavassa esi- ja alkuopetuksessa

4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetus ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan ryhmän tarpeiden mukaisesti. Lapsille annetaan tukea ennakoivasti ja suunnitelmallisesti.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

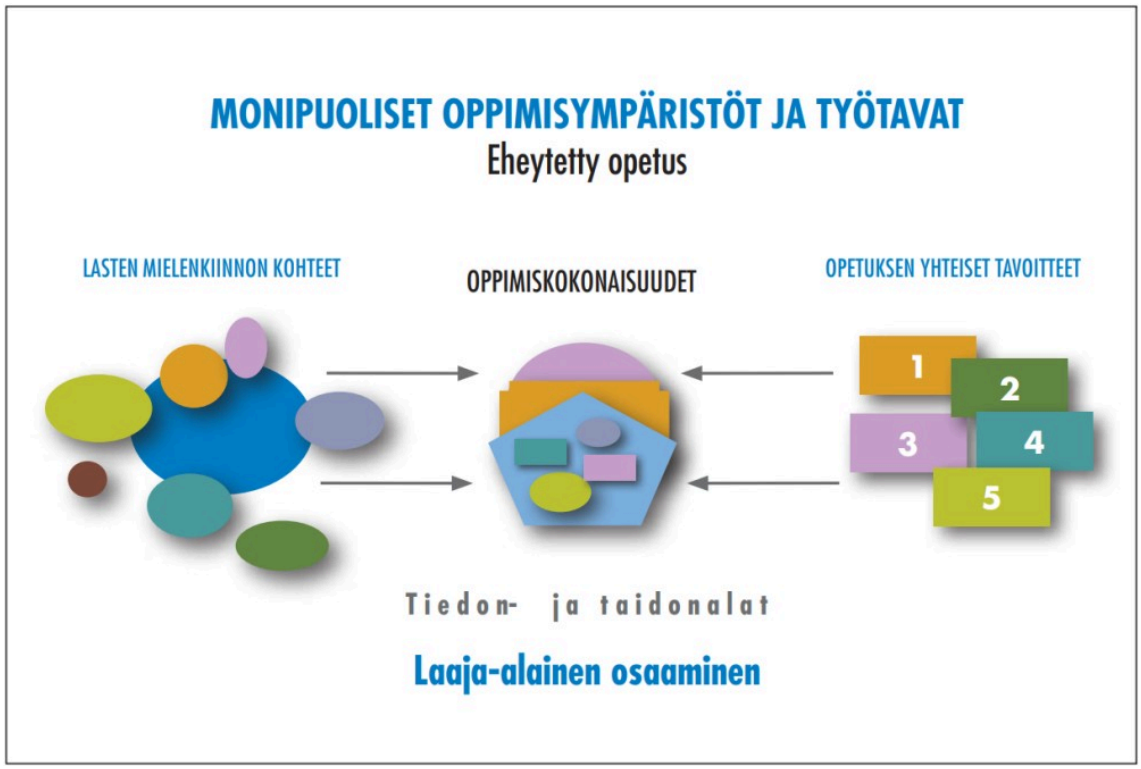

Monipuoliset oppimisympäristöt ja työtavat esiopetuksessa

Joustavan esi- ja alkuopetuksen eheyttä edistetään lukuvuoden aikana toteutettavilla teemajaksoilla. Lukuvuosi on jaettu viiteen jaksoon, joiden avulla toteutetaan joustavan esi- ja alkuopetuksen tiimeissä joustavia ryhmittelyjä, yhteistä suunnittelua, samanaikaisopettajuutta ja muita oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä. Toiminta sisältää huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä, viestintää, tavoitteiden asettamisen harjoittelemista sekä itsearviointitaitojen harjoittelemista jaksojen päätteeksi. Jaksot suunnitellaan ja toteutetaan koulukohtaisesti sovitulla tavalla ja tarvittaessa kuvataan lukuvuosisuunnitelmaan.

Jakso 1. Minä ja muut koululaisina
Jakso 2. Minä ja kulttuuri: Meidän Suomi
Jakso 3. Minä ja media
Jakso 4. Minä ihmisenä
Jakso 5. Minä tutkin ja toimin

Mänttä - Vilppulassa kulttuuri: kuvataide, musiikki, liikunta ja erilaiset kädentaidot ovat osa esiopetusta. Esiopetusvuosi vuodenaikojen vaihtuessa tuo pohjaa esimerkiksi luonnon tutkimiseen kokonaisvaltaisesti sääolosuhteineen, luonnonmuutoksineen ja erityispiirteineen. Vuodenajat tuovat lapsille luontevia mahdollisuuksia monipuolisten oppimiskokonaisuuksien kokemiseen havainnointien ja tutkimisien kautta. Lasten kiinnostuksen kohteita otetaan mahdollisimman paljon mukaan suunniteltaessa oppimiskokonaisuuksia. Yhteiset keskustelut ja leikit antavat vinkkiä siitä mikä lapsia kiinnostaa. Aikuisen ei tarvitse itse tietää kaikkea vaan tärkeää on yhdessä ihmetteleminen, havaitseminen ja tutkiminen. Esiopetuksessa aikuisen rooli on tärkeä, hän tukee ja opastaa jokaista lasta hänen yksilöllisten edellytysten mukaan. Aikuinen näyttää mallia ja esimerkkiä omalla toiminnallaan. Aikuinen toimii suunnannäyttäjänä.

4.3.1. Ilmaisun monet muodot (001)

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua ***musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen***

ja kehollisen ilmaisun *perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.*

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen ***musiikillinen toiminta*** *on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.*

Esiopetuksessa harjoitellaan ***käsitöiden tekemistä*** *ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.*

Esiopetuksessa tuetaan lasten ***kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun*** *kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.*

Lapsia rohkaistaan ***suulliseen ja keholliseen ilmaisuun*** *monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.*

MUSIIKKI
- lastenlaulut ja laululeikit, sekä perinteiset että uusia
- hyödynnetään oman henkilöstön osaamista
- musiikkivierailijoiden esitykset esim. erilaiset konsertit, musiikkiopiston esitykset ja soitinesittelyt
- konserttikäynnit esim. Mäntän urkuviikot- Lasten konsertti

KÄDENTAIDOT
- hyödynnetään henkilöstön kädentaitojen vahvuuksia
- erilaiset pajat Serlachiuksella esim. paperin valmistaminen
- paikallisten käsityöläisten vierailut

KUVATAIDE
- tutustutaan Mänttä-Vilppulan alueella oleviin taideteoksiin mahdollisuuksien mukaan aidossa ympäristössä tai virtuaalisesti
- näyttelyihin tutustuminen Serlachius Pääkonttorilla ja/tai Kartanolla
- paikallisten kuvataitelijoiden tuotantoon ja työympäristöihin tutustuminen; vierailut ja tutustumiskäynnit
- sekä rakentamattomaan että rakennettuun lähiympäristöön tutustuminen esim. vanhat rakennukset, leikkipuistot jne.
- sanomalehtiviikon hyödyntäminen

SUULLINEN JA KEHOLLINEN ILMAISU
- lasten itse keksimät leikit esimerkiksi kauppa- ja roolileikit
- teatterileikit, yhteiset leikit sekä lasten keksimät että ohjatut
- esiopetusryhmän sekä koko koulun esiintymistilaisuudet esimerkiksi juhlissa
- laulu-ja leikkitervehdykset esimerkiksi vanhusten luona
- monipuolinen vapaa luova ilmaisu
- paikallisten teattereiden kanssa tehtävä yhteistyö

4.3.2. Kielten rikas maailma (002)

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten ***kielellisten taitojen*** *kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnistetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.*

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää lukuja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Esiopetuksessa opettaja tukee jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas. Opetuksessa huomioidaan, että lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten ***suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon*** *kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.*

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään.

Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla ***eri kieliä*** *yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.*

-hyvä yhteistyö kirjaston kanssa esim. vierailut kirjastoon; saadaan tietoa kirjan käsittelemisestä ja lainaamisesta, satutunnit ja muut esitykset
- sadut monin eri tavoin esiopetuksessa mukana, lapsille luetaan paljon erilaisia tekstejä, keskustellaan paljon
- lapset tuottavat itse satuja ja tarinoita, niitä kirjataan ylös ja luetaan yhdessä
- etsitään kirjoitettua tekstiä sekä merkkisymboleja lähiympäristössä
- mahdollinen yhteistyö S2-opetuksen ja valmistavan opetuksen kanssa

4.3.3. Minä ja meidän yhteisömme (003)

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. ***Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista****. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.*

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai

lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen ***historiallisesta*** *näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteinä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.*

Lasten kiinnostusta ***yhteiskunnallisiin*** *asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.*

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä ***eettistä kasvatusta.*** *Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttönä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.*

Esiopetuksen ***katsomuskasvatuksessa*** *yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänkysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.*

-keskustellaan kalenterivuoden tapahtumista ja vuodenaikoihin liittyvistä perinteisistä juhlapyhistä
- tutustutaan juhlapyhiin ja osallistutaan mahdollisuuksien mukaan koulun tai paikkakunnan juhliin ja perinnetapahtumiin
- tutustutaan paikallisiin merkkihenkilöihin kuten esimerkiksi Hannes Autere (puiset reliefit), Gustaf ja Gösta Serlachius (Mäntän paperitehdas ja taidekokoelmat), Oskar Merikanto (säveltäjä)
- tutustutaan paikalliseen historiaan esim. Serlachiuksen näyttelyiden kautta
- Vilppulan koulumuseo ym. museot
- tutustutaan lähikirkkoihin
- paikallisesti hyödynnetään mahdollisuutta tutustua eri kulttuuritaustoista tuleviin ihmisiin
- mediataitoviikolla tutustutaan monipuolisesti eri medioihin
- tehdään retkiä tutustuen lähiympäristöön, sekä rakennettuun että rakentamattomaan ympäristöön

4.3.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004)

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on ***matemaattisten taitojen*** *opettelussa sekä* ***teknologia- ja ympäristökasvatusten*** *toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja päättelemällä.*

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään ***matemaattisia taitojaan*** *toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.*

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

*Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin**.** Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestävälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.*

*Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.*

- esiopetuksen arkeen kuuluvat retket ja tutustuminen lähiympäristöön
- Mänttä-Vilppulassa luonto on kaikkia lähellä, esimerkiksi metsät, järvet, puistot, liikennepuisto, uima- ja jäähalli, Mäntänvuori ovat ovat hyviä retkikohteita ja samalla monipuolisia oppimisympäristöjä.
- Mänttä-Vilppulassa on useita lähiliikuntapaikkoja, jotka tarjoavat mahdollisuuksia monipuoliseen havainnointiin ja kokemuksiin
- lasten rakennelmat esimerkiksi askartelut, puutyöt, legorakennelmat ovat tärkeä osa itse suunnittelemista ja tekemistä
-oman liikkumisen ja rakentelun lisäksi havainnointia voi dokumentoida valokuvin, lasten tutkimusmerkinnöin esimerkiksi kasvunkansioihin ja lasten kommentein, piirroksin, kirjoituksin esimerkiksi tutkimus- tai luontovihkoihin

4.3.5. Kasvan, liikun ja kehityn (005)

*Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikkumisen, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.*

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

*Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikkumisen iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyy. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.*

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

*Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.*

*Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.*

*Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.*

*Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.*

Turvallinen esiopetus, arvostava kohtelu ja koskemattomuus

- syksyinen Liikenneturvallisuusviikko ohjaa käyttäytymistä liikenteessä sekä tukee liikkumisen ja retkeilyn taitoja lähialueilla
- esiopetusyksikön turvallisuusmääräykset sekä ryhmän yhteiset säännöt niin sisällä kuin ulkoillessa lisäävät turvallisuutta
- kiusaamiseen puututaan heti VERSO-menettelyllä (toimintamalli ristiriita- ja kiusaamistilanteissa)
- kiusaamiselle on 0-toleranssi
- Arki haltuun! -kokonaisuus, yhdessä sovitut arvot ja hyvinvointiopetus tulevat näkyväksi osaksi turvallisempaa ja viihtyisämpää esiopetuspäivää
- ruokakasvatus on tärkeä osa esiopetuksen arkea

Liikkuminen on pedagoginen valinta, hyvinvointitekijä ja yhteisöllisyyden rakentaja.

Systemaattisuus
1. *Liike osana jokaista oppituntia:*
Istumista tauotetaan oppitunneilla. Käytössä Liikkuva koulu –toimet esimerkiksi taukojumpat, toiminnallinen opetus, oppimisympäristöjen laajentaminen ja ulko-opetus.
2. *Aktiivinen ulkoilu*
Esiopetuspäivän aikana on ulkoiluaikoja.
Ulkoilussa hyödynnetään myös koulun lähiympäristöä.
Henkilöstön aktiivinen läsnäolo tukee mahdollisuutta havaita lasten mielipiteitä ja tarpeita. Ulkoiluissa lasten ajatuksiin ja ideoihin tartutaan.
Suunnitelmallisuus
Koulujen lukuvuosisuunnitelmiin kirjataan 2-3 tavoitetta, joiden toteutumista seurataan opettajatiimeissä ja/tai opettajakokouksissa.
Tietoisuus
Opettajien osaamista vahvistetaan.
Lisätään aktiivisesti oppilaiden tietoisuutta liikkumisen hyödyistä.
Liikuntaharrastuneisuus otetaan puheeksi esimerkiksi oppimiskeskustelussa.

Organisointi ja yhteisöllisyys
Koko kaupungin Liikkuva –tiimi vastaa Liikkuva Taidekaupunki –vuosikellon toteutumisesta.
Mahdolliset koulukohtaiset Liikkuva-tiimit tai koulujen Liikuntavastaavat organisoivat koulukohtaista toimintaa.

Seuranta ja arviointi

Seurantaa tukevat mittarit ja kyselyt:

• Nykytilan arviointi

• TEA-viisari

• Lukuvuosisuunnitelman arviointi

• Liikkuvan koulun tarkistuslista opettajalle

Toimintaa kehitetään arvioinnin pohjalta.

4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä[71]. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

71 *Perusopetuslaki 10 §*

Saamelaislasten *esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.*

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten *esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.*

Viittomakieltä *käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.*

Esiopetuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisena ja kielitietoisena opetuksena kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Lasten oman äidinkielen/ äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa[72] opetusta, voivat maahanmuuttajataustaiset lapset osallistua siihen. Jos lapsi pystyy seuraamaan esiopetusta, voi hän siirtyä esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen päättymistä.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyskautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kieltenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, että kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen

72 *Perusopetuslaki 5 § (1707/2009) ja Perusopetusasetus 3 § (309/2021)*

täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikylvyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen tai esiopetukseen osallistumisen vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi monipuolisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt[73] osana kaikkea esiopetuksen toimintaa. Oppimisympäristöt tulee rakentaa sekä esiopetuksen ryhmässä että esiopetuksen toimipaikassa kaikille lapsille sopiviksi. Opetuksen käytännön toteutuksessa huomioidaan lasten erilaiset edellytykset oppia. Opetusjärjestelyillä, kuten eriyttämisellä, ryhmien muodostamisella sekä samanaikais- yhteisopetuksella voidaan tukea kaikkien lasten oppimista.

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain[74] mukaisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Esiopetuksen järjestämispaikkaan viitataan pääsääntöisesti käsitteellä esiopetuksen toimipaikka, ja oppilaskohtaisista tukitoimista käytetään nimitystä lapsikohtaiset tukitoimet.

5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen

Lapsella, jolla on vaikeuksia osallistua esiopetuksessa annettavaan opetukseen, on oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja lapsikohtaisia tukitoimia oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tueksi[75]. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Riittävän varhain aloitetut ryhmäkohtaiset tukimuodot tukevat lapsia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Lapsikohtaiset tukitoimet suunnitellaan, järjestetään ja päätetään lapsen edun mukaisesti viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsen edun selvittäminen edellyttää lapsen näkemyksen huomioon ottamista kaikissa häntä koskevissa asioissa. Lapsen näkemys otetaan huomioon lapsen iän ja kehityksen mukaisesti. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista määrätään luvussa 5.2 ja lapsikohtaisista tukitoimista määrätään luvussa 5.3.

Lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan, miten ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Lisäksi kuvataan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako, moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien tavoitteena on turvata se, että kaikki lapset voivat oppia ja toimia ryhmässä esiopetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Lapselle annettavan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen[76] tarkoituksena on mahdollistaa lapsen oikeus saada lapsen tarpeet huomioivaa opetusta ja osallistua esiopetukseen.

Oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että

---

73 *Perusopetuslaki 20 b § (1090/2024)*
74 *Perusopetuslaki 4 a luku*
75 *Perusopetuslaki 20 a §*
76 *Perusopetuslaki 20 a §*

kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, saavutettavuuteen sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen.

Oppimisen vaikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi kielellisiin, lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksiin sekä matemaattisten taitojen kehitykseen liittyviä vaikeuksia. Oppimisen vaikeudet voivat myös liittyä motorisiin sekä hahmottamisen haasteisiin. Oppimiseen liittyvien vaikeuksien lisäksi lapsella voi olla vaikeuksia sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelyn, tarkkaavaisuuden tai käyttäytymisen haasteiden vuoksi.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen avulla lapsiryhmän tarpeet huomioidaan siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa[77]. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä[78] ennakoivasti ja suunnitelmallisesti. Ryhmän tarpeisiin perustuvilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla edistetään kaikkien lasten oppimista, osallisuutta ja esiopetusyhteisöön kiinnittymistä. Oikea-aikaisten opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen tavoitteena on mahdollistaa jokaisen lapsen osallistuminen ryhmän yhteiseen toimintaan.

Lapsella on oikeus lapsikohtaisiin tukitoimiin[79], jos hänellä on oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Kun esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja havaitsevat, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä tukemaan lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista, aloitetaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi. Myös muu henkilöstö, opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaiset tai huoltaja voi tehdä aloitteen tukitoimien tarpeen arvioimiseksi. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista määrätään tarkemmin luvussa 5.3.1.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki, jota annetaan esiopetusryhmässä, muodostaa kokonaisuuden opiskeluhuollon kanssa. Yhdessä ne edistävät oppimisen ja osallistumisen lisäksi lasten osallisuutta ja yhteisöön kiinnittymistä. Opiskeluhuollon avulla edistetään ja ylläpidetään lasten oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhuoltona, ja se on keskeinen esiopetukseen osallistumisen tukemisen muoto. Yhteisöllisellä opiskeluhuollolla vaikutetaan ensisijaisesti koko yhteisön toimintakulttuuriin. Yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen on keskeistä, jotta lasten erilaisiin tarpeisiin voidaan vastata vaikuttavalla tavalla. Oikeudesta saada yksilökohtaisena opiskeluhuoltona opiskeluhuoltopalveluja sekä työntekijöiden velvollisuudesta niihin ohjaamiseen säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa[80]. Opiskeluhuollosta määrätään tarkemmin luvussa 6.

Lukuvuosisuunnitelmassa määritellään koulun opetusryhmät, tuen toteuttamisen periaatteet kullekin lukuvuodelle ja esioppilaiden oppimisen seuraamisen periaatteet. Koulun lukuvuosisuunnitelman laadinnasta vastaa rehtori/koulunjohtaja ja se lähetetään sivistys- ja kulttuurilautakuntaan hyväksyttäväksi.

Starttiryhmä on monialainen asiantuntijaryhmä (rehtori, erityisopettajat ja opiskeluhuolto) ja se toimii matalan kynnyksen tukena kouluyhteisössä. Starttiryhmään huolen voi viedä opetushenkilöstön jäsen. Starttiryhmä kokoontuu säännöllisesti kerran viikossa ja ryhmäkohtaisia tuen tarpeita käsitellään tarveperustaisesti. Starttiryhmän tehtävänä on tukea koko koulun toimintakulttuuria, tukitoimien ennakointia ja suunnitelmallisuutta. Startissa arvioidaan

77 *HE 114/2024 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, s. 77–78*
78 *Perusopetuslaki 20 b §*
79 *Perusopetuslaki 20 a §*
80 *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)*

ryhmäkohtaisen tuen tarvetta ja toteutumista vähintään kaksi kertaa lukukaudessa (ennen syyslomaa, joululomaa, talvilomaa ja kevätlukukauden loppupuolella). Akuuttiin tuen tarpeeseen tai koulutyöhön vaikuttaviin ilmiöihin pystytään vastaamaan nopeasti ja joustavasti. Tuen suuntaamisen periaatteena on, että se on tarpeen mukaista, joustavaa, tukea (esim. lisätty tukiopetus, koulunkäynninohjaajan, resurssiopettajan tai erityisopettajan aikaa), suunnataan suunnitelmallisesti jaksoittain.

Startissa tavoitteena on ryhmätasoinen keskustelu, jos huoli on yksittäisestä lapsesta tulee vanhemmilta olla lupa konsultaatioon. Ilman lupaa konsultaatio tulee tehdä nimettömänä. Starttiryhmässä sovitaan tilannekohtaisesti roolit, jatkosuunnitelma, vastuut toimenpiteistä ja tilanteen seuranta.

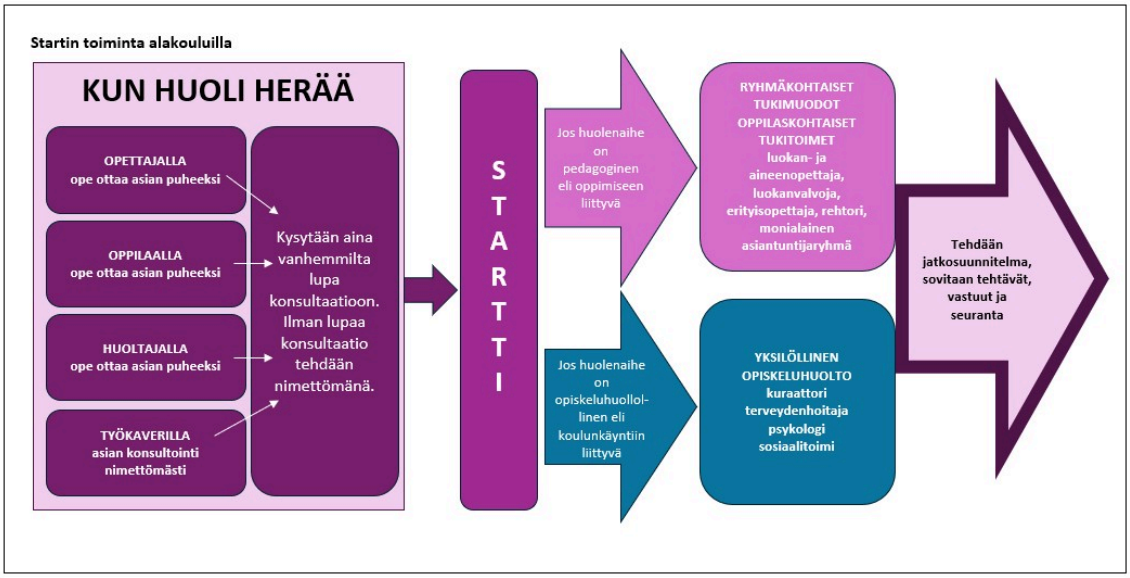

Startin toiminta esiopetuksessa

Tuen tarpeen arvioinnissa esiopetuksessa hyödynnetään tuen tsekkauslistaa soveltuvin osin. Tsekkauslistan avulla kartoitetaan ja arvioidaan oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyitä, ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja muita mahdollisia koulunkäyntiä tukevia toimenpiteitä. Tsekkauslistaa voidaan hyödyntää ryhmäkohtaisten tukimuotojen kohdalla tai lapsikohtaisia tukitoimia pohdittaessa. Tsekkauslista on jaettu seuraaviin osa-alueisiin:

1. oppimisympäristöön liittyviin tekijöihin (istumapaikka, luokkatila, säännöt ja sopimukset)
2. yhteistyöhön (kodin ja koulun välinen tiedotus ja viestintä, kodin tuki, koulun sisäinen ja opiskeluhuollon kanssa tehtävä yhteistyö)
3. hyvinvointi-, tunne- ja vuorovaikutustaitojen ohjaamiseen
4. oppimisen tukemiseen liittyviin tekijöihin
5. opetus- ja toimintatapoihin liittyviin asioihin
6. tehtävä- ja läksykäytäntöihin sekä koejärjestelyihin

Jos lapsella on varhaiskasvatuksessa tehostetun tai erityisen tuen päätös ja lapsi jatkaa esiopetusvuotena täydentävässä varhaiskasvatuksessa, tuki kirjataan täydentävän varhaiskasvatuksen osalta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto tulee

siirtää salassapitovelvoitteiden estämättä[81]*. Tiedonsiirto on tärkeää myös lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen, toimipaikasta toiseen tai toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvien tiedonsiirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.*

Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja huoltajan kanssa tehtävällä yhteistyöllä turvataan lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään esiopetuksessa. Mikäli lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, hän on saanut tulkitsemispalveluita, lapsikohtaista avustamispalvelua tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti ryhmäkooltaan pienemmässä ryhmässä, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve voidaan arvioida ja tuen toteuttaminen suunnitella lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista.

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvissä asioissa.

Nivelvaiheiden ja tuen jatkumoon liittyvät prosessit ja vastuut on esitelty kappaleessa **3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.**

5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen kaikkea toimintaa[82]*. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä*[83]*. Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista toteuttamalla ryhmässä sellaisia opetusjärjestelyjä ja tukimuotoja, joista hyötyvät useat lapset. Näin tuetaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta oppimiseen ja turvataan lapsille sopivat opetuksen järjestämiseen ja oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat järjestelyt.*

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintakulttuuria, ja antavat edellytykset kaikkien lasten osallisuuteen, oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen. Opettajien ja muun henkilöstön osaaminen, moniammatillinen yhteistyö sekä näiden kehittäminen ja johtaminen ovat oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen perusta.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan paikallisesti, ja ne kytkeytyvät suoraan sekä esiopetusryhmän että koko yhteisön tarpeisiin. Opettajien oman pedagogisen työn arvioinnista ja kehittämisestä määrätään tarkemmin luvussa 4.2. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua ja arviointia tulee johtaa toimipaikka- ja ryhmäkohtaisesti.

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan esimerkiksi opetusryhmien muodostamista siten, että opettajan on mahdollista ottaa huomioon lapsiryhmän tarpeet ja vahvuudet. Opetusjärjestelyillä tarkoitetaan myös lasten moninaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottavaa opetusta, kuten eriyttämistä. Opetuksen eriyttämisen avulla otetaan huomioon paitsi tuen tarpeet, myös oppimisessaan pidemmällä olevat lapset, ja heille lisähaasteiden tarjoaminen. Kielitietoinen opetus on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, ja

81 *Varhaiskasvatuslaki 41 § ja Perusopetuslaki 41 §*
82 *Perusopetuslaki 20 b §*
83 *Perusopetuslaki 20 b §*

sillä tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja eri tiedon- ja taidonalojen käsitteiden ymmärtämistä ja oppimista. (kts. luku 4.3)

Esiopetuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan niin, että lasten oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Esiopetuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Pedagogisiin järjestelyihin lukeutuvat päivittäisten ja muiden säännöllisesti toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat ovat osa oppimisen edellytyksiä tukevia pedagogisia ratkaisuja. Niitä voivat olla puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää esiopetuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten työtapojen sekä menetelmien käyttöä sekä erilaisia eriyttämisen muotoja. Pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittavien ryhmäkohtaisten apuvälineiden käytöllä pyritään siihen, että kaikki lapset pääsevät osaksi vertaisryhmän toimintaa.

Rakenteellisilla järjestelyillä mahdollistetaan tarvittaessa pedagogisten järjestelyiden toteuttaminen ryhmässä. Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluu tilojen esteettömyyttä edistävien järjestelyjen toteuttaminen lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti. Rakenteellisia järjestelyjä ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut, jotta esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Ryhmässä voi työskennellä esimerkiksi avustavaa, ryhmäkohtaista henkilöstöä. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyen. Henkilöstön osaamista voidaan vahvistaa muun muassa täydennyskoulutuksen ja erityisopettajan antaman konsultaation avulla.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Perusopetuslaissa määritellään kolme ryhmäkohtaista tukimuotoa[84]. Ne ovat yleinen tukiopetus, opetuskielen tukiopetus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja on resursoitava ja annettava suunnitelmallisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestämisen tarkoituksena on varhaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevästi vastata lasten moninaisiin tuen tarpeisiin ryhmässä. Ryhmässä toteutettavat tukimuodot mahdollistavat myös vertaisoppimisen, osallisuuden ja osallistumisen esiopetuksen toimintaan. Tukimuotojen toteuttamisen edellytyksenä on opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön yhteistyö ja yhteisesti rakentuva näkemys esiopetusryhmän ja ryhmään kuuluvien lasten tuen tarpeista.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestäminen ei edellytä lapsikohtaista arviota, suunnitelmaa tai hallintopäätöstä, vaan niiden toteuttaminen on suunniteltava osana esiopetuksen toimintaa[85]. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia riittävästä resursoinnista siten, että ryhmäkohtaisia tukimuotoja voidaan järjestää lasten tarpeiden mukaisesti. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnitellaan tiedossa olevan tarpeen mukaisesti esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamista tarkennetaan esiopetuksessa ilmenevien tarpeiden mukaisesti esiopetusvuoden aikana.

Opettajan antaman yleisen tukiopetuksen[86] tavoitteena on tukea lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Esiopetuksessa yleinen tukiopetus tarkoittaa esiopetusryhmän toiminnan eriyttämistä, ja sitä annetaan pääsääntöisesti joustavissa pienemmissä ryhmissä esiopetusryhmän lasten tuen tarpeiden mukaisesti. Yleinen tukiopetus kohdentuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin. Yleistä tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti ja sitä annetaan niin usein, kuin on tarpeen. Sitä voidaan antaa myös ennakoivasti ja sillä voidaan vastata lasten sairaspoissaoloista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin. Yleistä tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja.

84 *Perusopetuslaki 20 b §*
85 *HE 114/2024 vp, s. 57–58*
86 *Perusopetuslaki 20 b §*

Yleistä tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja samanaikais- tai yhteisopetuksena. Opettajien yhteistyö yleisen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää.

Opettajan antaman opetuskielen tukiopetuksen[87] tavoitteena on lasten opetuskielen taidon vahvistaminen, mikä tukee lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Opetuskielen tukiopetus on kielitietoista opetusta. Opetuskielen tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti lasten tarpeiden pohjalta siten, että mahdollisimman moni lapsi voi hyötyä siitä. Opetuskielen tukiopetusta voidaan antaa samanaikais- tai yhteisopetuksena. Sitä annetaan osana esiopetuksen opetusta niin usein, kuin on tarpeen. Opetuskielen tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Opetuskielen tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja. Opettajien yhteistyö opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää. Opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisen sekä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen näkökulmat.

Erityisopettajan antamalla opetuksella muun opetuksen yhteydessä[88] tarkoitetaan erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta, joka tukee oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä kohdennetaan sellaisiin koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikais- tai yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella. Erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa, mutta se mahdollistaa opetuksen myös pienemmille lapsiryhmille. Ryhmien koko perustuu havaittuun tarpeeseen ja ryhmiä muodostetaan joustavasti.

Erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota, joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle. Konsultaatio on neuvon kysymistä, opetushenkilöstön keskinäistä neuvottelemista ratkaisun löytämiseksi sekä erityisopettajan antamaa neuvontaa opettajalle tai henkilöstöön kuuluvalle henkilölle lapsia tai opetusta koskevissa asioissa. Erityisopettajan konsultaatio voi liittyä myös esiopetusryhmässä toteutettavaan erityisopettajan antamaan opetukseen, ja konsultaatiolla vahvistetaan tällöin esimerkiksi opettajan ja henkilöstön osaamista tai sovitaan yhteisistä periaatteista samanaikais- ja yhteisopetusta koskien.

5.2.1. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelu käynnistyy kevätlukukaudella, kun koululla on tieto kouluun tulevista seuraavan lukuvuoden esioppilaista. Opetuksen järjestäjän tulee ennakoiden varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja huomioida käytännön toteutuksessa lasten erilaiset tarpeet. Mänttä-Vilppulan kaupungin esiopetuksessa tuetaan lasten opetukseen osallistumista muun muassa joustavalla esi- ja alkuopetuksella, koulunkäynninohjaajien työpanoksella, samanaikais- ja yhteisopettajuudella sekä ryhmien muodostamisella niin, että lapsiryhmän vahvuudet ja oppimis- sekä kehitystarpeet tulee huomioiduksi.

Mänttä-Vilppulassa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyitä ovat:
- koulun toimintakulttuurin kehittäminen
- yhteisöllisen opiskeluhuollon suunnitelmallinen tuki
- koulunkäynninohjaajaresurssin hyödyntäminen ja kohdentaminen
- kielitietoinen opetus
- hyvinvointi- ja tunnetaitojen opetus osana koulupäivää
- monipuolinen eriyttäminen oppitunnilla
- opettajien ja opetushenkilöstön välinen yhteistyö ja yhteissuunnittelu
- oppimisen edellytyksiä tukeva oppimisympäristö

87 *Perusopetuslaki 20 b §*
88 *Perusopetuslaki 20 b §*

- lukujärjestyksen palkittaminen, jolloin mahdollistuvat joustavat ryhmittelyt sekä yhteis- ja samanaikaisopettajuus

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

5.2.2. Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimista tukevien opetusjärjestelyiden lisänä ennakoivasti ja suunnitelmallisesti. Tukimuotojen toteuttamisesta vastaavat ryhmän opettaja yhteistyössä erityisopettajan kanssa. Ryhmäkohtaiset tukimuodot on esitetty taulukossa.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot	Kenelle?	Kuka antaa?	Toteutus
Opettajan antama yleinen tukiopetus	• kaikille • voi kohdistua kaikkiin oppiaineisiin	• ensisijaisesti opetusryhmästä vastuussa oleva opettaja	• annetaan joustavasti muodostetuille pienemmille ryhmille lasten tarpeiden ja tilanteiden mukaan • esiopetuksen aikana, mihin tuen tarve liittyy • samanaikais- tai yhteisopettajuus
Opettajan antama opetuskielen tukiopetus	• lapsille, joilla ei ole riittävää opetuskielen taitoa	• antaa ensisijaisesti opetusryhmästä vastuussa oleva opettaja	• esiopetuksen aikana samanaikais- ja yleisopetuksena tai pienemmässä ryhmässä
Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä	• pienryhmälle tai koko opetusryhmälle	• erityisopettaja	• samanaikais- tai yhteisopetuksena • myös erityisopettajan konsultaationa opettajille

5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Lapsella on oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia[89] viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsikohtaisia tukitoimia annetaan yksilölliseen tarpeeseen perustuen ja säännöllisesti. Lapsi voi saada useampia lapsikohtaisia tukitoimia tuen tarpeidensa mukaisesti. Lapsikohtaisten tukitoimien yhteydessä lapsella on myös oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja.

Lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään tuen tarpeen arvioinnin ja tukea koskevan päätöksen perusteella lapsen etu huomioon ottaen ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen toimipaikassa[90]. Tukitoimien toteuttaminen kuvataan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa[91].

Säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä toteutetaan lapsen esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmässä. Säännöllinen erityisopettajan antama opetus on pitkäkestoista, esimerkiksi lukukauden tai - vuoden pituinen jakso.

89 *Perusopetuslaki 20 c § (1090/2024)*
90 *Perusopetuslaki 20 c §*
91 *Perusopetuslaki 20 e § (1090/2024)*

Esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä toteutettaessa lähtökohtana erityisopettajan antaman opetuksen suunnittelemiselle ovat lapsen yksilölliset tarpeet. Kun erityisopettajan opetus annetaan pienryhmässä, tarkoitetaan pienryhmällä sellaista esiopetusryhmää, joka on muodostettu lapsikohtaisen tuen toteuttamiseksi ja erityisopettajan antaman opetuksen mahdollistamiseksi. Pienryhmän koko on paikallisesti määriteltävissä. Erityisopettajan antama opetus lapsikohtaisena tukitoimena voidaan toteuttaa myös yksilöopetuksena, jos se on lapsen tuen tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista.

Erityisopettajan opetus pienryhmässä toteutetaan kokoaikaisesti. Pienryhmä voi olla erityisryhmä tai pienennetty esiopetusryhmä, johon lapsi osallistuu esiopetuksen ajan.

Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus.

Lapsikohtaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut ja apuvälineet mahdollistavat lapsen osallistumisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiseen opetukseen.

Tulkitsemispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä annettavia tulkitsemispalveluita. Oikeus tulkitsemispalveluun on lapsilla, joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma, ja jotka tarvitsevat palvelua esiopetukseen osallistumiseksi. Tulkitsemispalvelut järjestetään lapsen tarpeiden mukaan.

Lapsikohtaiset avustajapalvelut tulevat kyseeseen tilanteessa, jossa muut oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja ryhmäkohtainen avustava henkilöstöresurssi eivät tue lapsen yhdenvertaista osallistumista esiopetukseen. Lapsikohtainen avustaja tukee lapsen osallistumista ryhmän toimintaan yhdessä ryhmän muun henkilöstön kanssa. Avustaja voi esiopetustoiminnan aikana auttaa myös muita lapsia, jotta esiopetuksen opettaja voi opettaa lasta hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden.

Apuvälineillä tarkoitetaan esiopetukseen osallistumisen edellyttämiä tarpeellisia apuvälineitä, joiden avulla tuetaan lapsen mahdollisuuksia oppia ja toimia esiopetusryhmässä opetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet järjestetään lapsen tarpeiden mukaan hänen käyttöönsä ryhmä- ja henkilökohtaisesti. Apuvälineet ovat osa opetusvälineitä. On tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevät voivat perehtyä opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat tarvittaessa lasta ja huoltajaa näiden käytössä. Lääkinnälliseen kuntoutukseen[92] tarvittavia apuvälineitä ei järjestetä lapsikohtaisena tukitoimena.

Lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisessa tulee tehdä opettajien ja esiopetusryhmän muun henkilöstön välistä yhteistyötä[93], ja se voi edellyttää erityisopettajan konsultaatiota. Tukitoimien suunnittelussa voidaan hyödyntää myös muiden asiantuntijoiden kuin esiopetuksen toimipaikan erityisopettajan konsultaatiota. Tästä päätetään opetuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti.

Monialaista yhteistyötä tehdään tarvittaessa lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tämä ei kuitenkaan ole edellytys tukitoimien toteuttamiselle.

Esiopetuksen henkilöstön on tehtävä monialaista yhteistyötä erityisesti silloin, kun lapsikohtaiset tukitoimet eivät tue lasta ja hänen kokonaistilannettaan riittävästi tai haastava tilanne olisi riski lapsen fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle tai sosiaaliselle hyvinvoinnille. Lapsikohtaiset tukitoimet esiopetuksen henkilöstön toteuttamina kohdentuvat aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen eivätkä korvaa sosiaali- ja terveyspalveluja.

Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista ja suunnitelmasta vastaa lapsen esiopettaja yhdessä erityisopettajan kanssa. Rehtori vastaa hallintosäännön mukaisesti tukea koskevasta päätöksestä. Rehtorin on tehtävä kirjallinen hallintopäätös lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista ilman viivytystä. Opetuksen järjestäjän tulee kuulla lasta ja tämän huoltajaa ennen hallintopäätöksen tekemistä hallintolain mukaisesti.

92 *Terveydenhuoltolaki 29 § (1326/2010)*
93 *Perusopetuslaki 20 c §*

Lasta ja hänen huoltajaansa kuullaan aina oppilaan opetuksen järjestämiseen ja lapsikohtaiseen tukeen siirtymiseen liittyen pyrkimyksenä yhteistyössä tehty lapsen edun mukainen ratkaisu. Mikäli opetuksen järjestäjän ja huoltajan näkemykset eroavat, kootaan yksilökohtainen monialainen asiantuntijaryhmä.

5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen omat mielipiteet on selvitettävä[94] ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua[95] lapsen tukitoimien tarpeen arviointiin.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa[96] on selvitettävä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarve, toteutetut opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä mahdollisesti toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet. Näiden perusteella arvioidaan, mitkä ovat lasta parhaiten tukevat tukitoimet. Arvioinnissa saa käsitellä ainoastaan tukitoimien suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tarpeellista tietoa.

Poissaolot tai opetuskielen oppimisen varhainen vaihe eivät voi lähtökohtaisesti olla peruste lapsikohtaiselle tuen tarpeelle. Käyttäytymisellä reagoivien lasten tukemiseksi käytetään ensisijaisesti ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Lasta voidaan tukea myös lapsikohtaisilla tukitoimilla, jos se on lapsen edun mukaista.

Tuen tarpeen arvioinnista vastaa esiopetuksen opettaja[97]. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat tekevät arviointia yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen tarpeen arviointiin.

Jos lapsen tuen tarpeen arviointi edellyttää monialaista osaamista, osallistuvat tukitoimien tarpeen arviointiin tarvittaessa lisäksi opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat[98]. Lapsen asioissa moniammatillista ja monialaista yhteistyötä tehdään aina ensisijaisesti perheen sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain[99] mukaisten opiskeluhuoltopalveluiden ammattilaisten kanssa. Huoltajan suostumuksella lapsen tuen tarpeen arviointiin voidaan pyytää muita asiantuntijoita sosiaali- ja terveyspalveluista[100]. Monialainen yhteistyö tukee lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioimista. Monialainen yhteistyö tai lääketieteellisen lausunnon tai tarkan diagnoosin saaminen päätöksen liitteeksi ei ole edellytys tuen suunnittelulle, toteuttamiselle tai tukea koskevan päätöksen tekemiselle.

Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa saanut pedagogisia, rakenteellisia tai hoidollisia tuen muotoja[101] tai tukipalveluita[102], näiden toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto huomioidaan arvioitaessa lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta esiopetuksessa. Mikäli lapsi on saanut tulkitsemispalveluita tai apuvälineitä varhaiskasvatuksessa, ja tarve jatkuu lapsen siirtyessä esiopetukseen, nämä lapsikohtaiset tukitoimet voidaan aloittaa ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista. Mikäli lapsi on saanut säännöllistä tai kokoaikaista erityisopettajan antamaa opetusta tai lapsikohtaista avustamispalvelua varhaiskasvatuksessa, ja tukipalvelu on vastannut lapsen tarpeita ja on lapsen edun mukainen, voidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi aloittaa jo ennen esiopetuksen alkamista.

94 *Perusopetuslaki 20 d § (1090/2024)*
95 *Perusopetuslaki 20 d §*
96 *Perusopetuslaki 20 d §*
97 *Perusopetuslaki 20 d §*
98 *Perusopetuslaki 20 d §*
99 *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §*
100 *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki*
101 *Varhaiskasvatuslaki 15 b § (1183/2021)*
102 *Varhaiskasvatuslaki 15 c § (1183/2021)*

Lukuvuoden aikana starttiryhmässä arvioidaan vähintään kerran lukukaudessa ryhmäkohtaisten tukimuotojen sopivuutta ja riittävyyttä. Starttiryhmä kerää tietoa ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyydestä. Tarvittaessa ryhmäkohtaisen tuen määrää muutetaan lukuvuoden aikana. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen resursseja arvioidaan säännöllisesti starttiryhmän kokouksissa sekä lukuvuosisuunnitelmien arvioinnissa.

Jos esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja havaitsee ryhmäkohtaisten tukimuotojen olevan riittämättömiä lapselle, aloitetaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi. Myös muu henkilöstö tai huoltaja voi tehdä aloitteen tukitoimien tarpeen arvioinnista. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi tehdään Wilmaan. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen tarpeen arviointiin. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi voidaan aloittaa jo ennen esiopetuksen alkamista mikäli lapsi on varhaiskasvatuksessa saanut lapsikohtaista avustamispalvelua tai säännöllistä ja kokoaikaista erityisopettajan antamaa opetusta.

5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma[103]. Suunnitelman laatii esiopetuksen opettaja[104]. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat valmistelevat suunnitelman yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen ja huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa[105]. Suunnitelma voidaan kuitenkin laatia ilman huoltajan myötävaikutusta, mikäli huoltaja näin valitsee.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi

- *lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvat tarvittavat lapsikohtaiset tukitoimet*
- *perustelut siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan tai ei tarvita*
- *mahdolliset muut tiedot ja selvitykset, joita tuen tarpeen arvioinnissa on hyödynnetty*
- *miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan*
- *miten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan[106].*

Lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan oppimista ja esiopetukseen osallistumista tukevat pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt ryhmässä. Tukitoimien toteuttamista suunniteltaessa ja toteutumista arvioitaessa otetaan huomioon lapsen ajatukset ja näkemykset.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä tukea koskevaa päätöstä. Tukea koskeva päätös tehdään suunnitelluista tukitoimista.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyyttä on arvioitava[107] tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuoden aikana, lapsen tuen tarpeiden mukaiseksi. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.

Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto otetaan huomioon lapsen siirtyessä perusopetukseen. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut käytössä henkilökohtaisia apuvälineitä, hän on saanut lapsikohtaisia tulkitsemis- tai avustajapalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti pienryhmässä, tämä tulee huomioida lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan siirtymävaiheessa ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Perusopetuksessa oppilaalle laaditaan tuen toteuttamista koskeva

103 Perusopetuslaki 20 e §
104 Perusopetuslaki 20 e §
105 Perusopetuslaki 20 e §
106 Perusopetuslaki 20 e §
107 Perusopetuslaki 20 e §

suunnitelma ja tehdään tukea koskeva päätös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti[108].

Monialainen yhteistyö ensisijaisesti opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten kanssa lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa voi tukea lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemista. Yhteistyö ei ole kuitenkaan edellytys tukitoimista tehtävän päätöksen tekemiselle. Lausunnosta voi olla apua opetuksen järjestäjälle päätöksen tekemisessä. Esiopetuksen henkilöstön antama tuki kohdentuu aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen, eikä päätös voi perustua ainoastaan psykologiseen tai lääketieteelliseen arvioon. Opetuksen järjestäminen ja lapsikohtaiset tukitoimet eivät korvaa sellaisia palveluja, joista järjestämisvastuussa on opetuksen järjestäjän sijasta jokin muu taho, kuten hyvinvointialue.

Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointiin perustuen esiopettaja laatii Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman yhteistyössä erityisopettajan kanssa. Lapsikohtainen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma tehdään Wilmaan.

5.3.3. Tukea koskeva päätös

Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen hallintopäätös[109] lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista. Päätös tulee tehdä ilman viivytystä, kun tarve lapsikohtaisille tukitoimille on arvioitu ja suunnitelma tukitoimien toteuttamisesta tehty. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia[110].

Opetuksen järjestäjän tulee kuulla lasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa ennen hallintopäätöksen tekemistä hallintolain mukaisesti[111]. Kuuleminen voidaan toteuttaa joko kirjallisesti tai suullisesti. Opetuksen järjestäjä voi tehdä myönteisen tai kielteisen päätöksen. Päätös on perusteltava hallintolain mukaisesti[112]. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä tuen tarpeen arviointiin ja suunnitelmaan liittyvät seikat ja mahdolliset muut selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Hallintopäätöstä ei ole tarpeen tehdä, jos huoltajan tai muiden luvussa 5.1 mainittujen henkilöiden aloitteesta huolimatta lapsi ei tuen tarpeen arvioinnin perusteella[113] tarvitse lapsikohtaisia tukitoimia, ja tuen tarpeen arviointiin osallistuneet ovat asiasta yksimielisiä. Kielteinen tukea koskeva hallintopäätös tehdään, jos huoltaja sitä vaatii lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnista huolimatta. Jos lapsikohtaisille tukitoimille ei ole tuen tarpeen arvioinnin perusteella lainkaan tarvetta, yksityiskohtaista suunnitelmaa lapsikohtaisen tuen toteuttamisesta ei tarvitse tehdä.

Lapsella ja huoltajalla on oikeus saada asiasta hallintolaissa hallintopäätökselle asetetut vaatimukset täyttävä päätös, johon he voivat hakea oikaisua[114]. Hallintopäätös lapsikohtaisista tukitoimista voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana[115]. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Hallintopäätöksessä on määrättävä lapsikohtaisista tukitoimista lapsen tuen tarpeen arvioinnin ja sen perusteella laaditun tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti[116]. Päätöksessä päätetään lapsen tuen tarpeen mukaisesti seuraavista asioista:

- *säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä*

---

108 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014
109 Perusopetuslaki 20 f § (1090/2024)
110 Hallintolaki
111 Hallintolaki 34 §
112 Hallintolaki 45 §
113 Perusopetuslaki 20 d §
114 Perusopetuslaki 42 § (959/2015) ja Hallintolaki 46 § (581/2010)
115 Perusopetuslaki 20 f §
116 Perusopetuslaki 20 e §

- *kokoaikainen erityisopettajan antama opetus pienryhmässä*
- *tulkitsemispalvelut*
- *avustajapalvelut*
- *apuvälineet*

Päätös sisältää vain ne perusopetuslain[117] mukaiset lapsikohtaiset tukitoimet, joita lapsikohtaisen tuen toteuttaminen edellyttää. Päätöksessä ei kuvata suunnitelmaa lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisesta.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä lapsikohtaisia tukitoimia, päätöksen silloin tekee opetuksen järjestäjän esityksestä lapsen asuinkunta[118].

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnista ja lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimisesta vastaa lapsen esiopettaja yhdessä erityisopettajan kanssa. Rehtori vastaa hallintosäännön mukaisesti tukea koskevasta päätöksestä. Rehtorin on tehtävä kirjallinen hallintopäätös lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista ilman viivytystä. Opetuksen järjestäjän tulee kuulla lasta ja tämän huoltajaa ennen hallintopäätöksen tekemistä hallintolain mukaisesti.

5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö

Esiopetus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista opetusta, kasvatusta sekä tarvitsemaansa tukea. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu, kun lapsi tarvitsee tukea oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille kerrotaan oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä, sekä lapsen oikeudesta ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja tarvittaessa lapsikohtaisiin tukitoimiin.

Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan, kun lapsella ilmenee oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyviä tuen tarpeita tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajille kerrotaan, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun[119]. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhuolto luku 6).

Yhteistyö huoltajan kanssa korostuu, kun lapsi tarvitsee tukea oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen. Lapsi osallistuu yhteistyöhön ikänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla. Huoltajan suostumusta ei kuitenkaan tarvita tuen tarpeen arviointiin tai tuen suunnitteluun.

117 *Perusopetuslaki 20 c §*
118 *Perusopetuslaki 20 f §*
119 *HE 114/2024 vp, s. 12*

5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Esiopetuksessa tehdään sekä moniammatillista että monialaista yhteistyötä. Moniammatillista yhteistyötä on esiopetuksen eri ammattiryhmien yhteistyö, joka yhdistää eri ammattiryhmien tiedot ja taidot. Moniammatillinen yhteistyö on keskeistä lapselle sopivien oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.

Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan eri hallinnonalojen ammattilaisten yhteen kokoavaa ja niiden rajat ylittävää toimintaa ja yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään ensisijaisesti opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten (ml. lastenneuvola) kanssa. Muita keskeisiä yhteistyötahoja ovat muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kuten terapiapalvelut kasvatus- ja perheneuvonta sekä lastensuojelu. Mikäli lapsella on esimerkiksi terveydentilasta, sosiaalisista olosuhteista tai muusta syystä johtuen elämässä tilanne, joka vaikuttaa hänen oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen, esiopetuksen henkilöstö tekee suunnitelmallista monialaista yhteistyötä. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tiedonsiirtoa koskevia säännöksiä[120]*.*

Lapsi saattaa tarvita esiopetuksen aikana pitkäaikaissairauden hoitoon, lääkitykseen ja/tai ruokavalioon liittyviä järjestelyjä. Terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi esiopetuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Esiopetuksen toimipaikassa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä liittyen terveydenhuollon järjestämään ja toteuttamaan lääkinnälliseen kuntoutukseen ja apuvälineiden käyttöön. Esiopetuksen henkilöstö ei vastaa lapsen kuntoutuksen toteuttamisesta, mutta tekee tarpeen mukaista yhteistyötä lasta kuntouttavien ammattilaisten kanssa. Yhteistyössä tulee sopia selkeästi vastuut ja periaatteet, miten lapsen kuntoutuksen toteutus yhteensovitetaan esiopetuksen järjestämisen kanssa. Kuntoutuksen järjestelyissä tulee huomioida aina lapsen etu.

Opiskeluhuoltopalveluiden henkilöstö on osa kouluyhteisöä. Kouluissa vahvistetaan yhteistyön toimintakulttuuria, jossa hyvinvointialueen ja kunnan työntekijöiden välinen yhteistyö on toimivaa ja saumatonta. Tiedotus opiskeluhuoltopalveluiden saatavuudesta eri tilanteissa on sekä koulun että opiskeluhuoltopalveluiden vastuulla. Opiskeluhuoltohenkilöstö on mukana starttiryhmässä, jotta toiminnassa voidaan hyödyntää opiskeluhuoltopalveluiden asiantuntemusta.

Lisäksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain ja opiskeluhuoltosuunnitelman mukaista yhteisöllistä opiskeluhuoltoa voidaan käyttää samanaikaisesti oppilasryhmän tukena yhdessä oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen kanssa. Opiskeluhuoltopalvelut osallistuvat osaltaan yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamiseen. Ryhmälle suunniteltuissa tukitoimissa ja niiden suunnittelussa voi pyydettäessä olla mukana opiskeluhuoltopalveluiden ammattilaisia. Ryhmämuotoisia tukitoimia voivat olla luokassa tapahtuva toiminta, pienryhmät, nivelvaiheissa työskentely, ryhmäyttävä toiminta, kiusaamisen vastainen toiminta, verkostoyhteistyö, teemalliset tunnit ja tapahtumat, vanhempainillat ja konsultaatiotuokiot.

Oppimisen tukea suunniteltaessa voidaan jo varhaisessa ja ennalta ehkäisevässä vaiheessa konsultoida koulupsykologia. Tuen tarpeesta ja tuen muodosta riippuen myös kuraattorin ja/tai terveydenhoitajan konsultointi on mahdollista. Ryhmäkohtaisen tuen suunnittelussa opetuksen järjestäjä voi hyödyntää koulupsykologien asiantuntemusta oppimiseen ja kehitykseen liittyen. Tuen tarpeen arviointi voi vaatia monialaista osaamista ja mahdollisesti erityisasiantuntijoiden tutkimuksia esimerkiksi silloin, kun lapsen kokonaiskehityksestä on huolta, kehitys ei etene tai taantuu tai lapsella on vaikea-asteisia, arjen toimintakykyä haittaavia oppimisvaikeuksia tai oppimista ja arjen toimintakykyä merkittävästi haittaavia tarkkaavuuden ja toiminnanohjauksen vaikeuksia tai oppimista ja arjen toimintakykyä merkittävästi haittaavia sosiaalisen vuorovaikutuksen vaikeuksia.

120 *Perusopetuslaki 40 § ja 41 §*

Psykologia tulee konsultoida tai pyytää mukaan neuvotteluun, kun tukitoimista huolimatta on epäselvää, mistä lapsen oppimisen vaikeuksissa on kysymys. Tarvittaessa mukaan suunnitteluun voi pyytää myös kuraattorin ja/tai terveydenhoitajan. Jatkotutkimusten tarvetta voidaan arvioida yhdessä huoltajien ja opettajien sekä tarvittaessa muiden opiskeluhuollon tai opiskeluterveydenhuollon ammattilaisten kanssa. Opiskeluhuollon yksilökohtaisia tukimuotoja voidaan myös hyödyntää yksittäisten lasten tukena. Yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa kyse ei ole oppimisen ja koulunkäynnin tuesta, jolloin tuen antamiseen tarvitaan oppilaan lupa.

Opiskeluhuollon terveydenhoitaja, kuraattori tai psykologi on hyvä kutsua mukaan paitsi tuen suunnitteluun myös suunnitelman toteutumisen arviointiin. Lapsen kasvua ja oppimista tukevaa jatkumoa vahvistetaan opetuksen ja koulutuksen järjestäjien sujuvalla tiedonsiirrolla. Nivel- ja siirtymävaiheissa on erityisen tärkeä huomioida yhteistyö myös opiskeluhuoltopalveluiden kanssa. Työskentelyyn ja tiedonsiirtopalavereihin on mahdollista pyytää mukaan kuraattori, psykologi tai terveydenhoitaja. Opiskeluhuoltopalveluiden henkilöstö huolehtii sisäisestä tiedonsiirrosta esim. terveydenhoitajalta seuraavalle.

5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä

5.5.1. Varhennettu oppivelvollisuus

Varhennetun oppivelvollisuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia niin, että hänellä on mahdollisuus oppia ja kehittyä täyteen potentiaaliinsa. Esiopetuksen alkamista varhennetaan ja oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin[121], jos lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Tällöin lapselle tehdään päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta[122].

Vamma voi tarkoittaa esimerkiksi näkö- tai kuulovammaisuutta, kehitysvammaisuutta, vaikeita kehityshäiriöitä tai laaja-alaisia oppimisen vaikeuksia. Mikäli lapsella on pitkäaikaissairaus, joka vaikuttaa lapsen kognitiivisiin taitoihin ja toimintakykyyn, voi se olla syy varhennettuun oppivelvollisuuteen. Sellainen pitkäaikaissairaus, joka ei vaikuta lapsen oppimiskykyyn, voidaan huomioida oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä, kuten avustajan työskentelyllä ryhmässä. Tällöin varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätökselle ei ole perusteita. Toimintakyvyn rajoite tarkoittaa päivittäiseen selviytymiseen, osallisuuteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, jotka aiheuttavat lapselle osallisuuden esteitä tai laajoja avun ja tuen tarpeita.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna kuin lapsi täyttää 6 vuotta, ja hänellä on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta[123]. Tällöin esiopetus voi kestää kaksi vuotta lapsen ollessa 5- ja 6-vuotias. Lapsen tulee osallistua esiopetukseen, joka kuuluu oppivelvollisuuteen[124]. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi esiopetukseen 5-vuotiaana. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Jos lapsi ei ole varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, varhennetusta oppivelvollisuudesta päättää lapsen asuinkunta. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta. Päätös tehdään lapsen ollessa varhaiskasvatus- tai esiopetusikäinen. Päätöstä ei voi tehdä perusopetuksen alkamisen jälkeen.

---

121 *Oppivelvollisuuslaki 2 §*
122 *Oppivelvollisuuslaki 2 §, varhennetun oppivelvollisuuden mukaisia päätöksiä voi valmistella 1.10.2025 alkaen ja päätökset voi ratkaista 1.8.2026-31.8.2026 välillä*
123 *Perusopetuslaki 26 a §*
124 *Oppivelvollisuuslaki 3 §*

Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Arvioitaessa varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta lapselle, tulisi vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista, jotta saadaan kokonaiskuva lapsen tuen tarpeista ja oppimisen edellytyksistä. Yhteistyö on tärkeää, jotta lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen muodostaa lapsen edun mukaisen jatkumon.

Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa hallintopäätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Päätöksenteon kannalta olennaista on, että lausunnosta tai selvityksestä käy ilmi, miksi lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta. Päätöstä tehtäessä voidaan myös hyödyntää terveydenhuollon kanssa yhteisesti aiemmin tai arvioinnin aikana muodostettua näkemystä lapsen tilanteesta. Päätös tehdään aina perustuen lapsen tilanteen kokonaisarviointiin, hänen vahvuuksiinsa ja yksilöllisen tuen tarpeisiinsa. Varhennettua oppivelvollisuutta koskeva hallintopäätös tulee perustella ja mahdollinen lausunto tai muu vastaava selvitys liitetään päätökseen.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneelle lapselle tulee tehdä tukea koskeva päätös[125], joka tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin[126] ja lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman[127] mukaisesti. Tukea koskevassa päätöksessä päätetään tarvittavista lapsikohtaisista tukitoimista, ja tukitoimiin tulee sisältyä joko säännöllinen erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä tai kokoaikainen erityisopettajan opetus pienryhmässä.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen

Kun lapsella on varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös ja tuen tarve jatkuu perusopetuksessa, lapsen opetus järjestetään siten, että oppilaalla on oikeus perusopetuksessa aloittaessaan oppilaskohtaisiin tukitoimiin ja tarvittaessa perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseen. Jos oppilaskohtaisten tukitoimien ja perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen ovat riittämättömiä ja lapsi ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi kykene perusopetuksessa opiskelemaan oppiaineita, opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain.

Esi- ja perusopetuksen henkilöstö tekee moniammatillista ja monialaista yhteistyötä, kun arvioidaan perusopetukseen siirtyvän varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen lapsen opetuksen järjestämistä ja tukitoimia perusopetuksessa. Tällöin hyödynnetään mahdollisia varhennettua oppivelvollisuutta varten annettuja lausuntoja tai muuta lapsen tilanteen arvioimisen tueksi jo aiemmin tehtyä tai arvioinnin yhteydessä tehtävää yhteistyötä terveydenhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Arvioitaessa opetuksen järjestämistä perusopetuksessa tulee lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista lapsen kokonaistilanteen ymmärtämiseksi. Perusopetuksen järjestämistä ja oppilaskohtaisia tukitoimia koskeva arviointi perustuu arvioon oppimäärän tavoitteista suoriutumisen ja opetukseen osallistumisen edellyttämien tukitoimien tarpeesta ja opetuksen järjestämisen tarkoituksenmukaisuudesta. Tietty lääketieteellinen diagnoosi ei automaattisesti tarkoita tiettyjen tukitoimien toteuttamista tai päätöstä perusopetuksen järjestämisestä oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella[128]. Arviointiin perustuvaa tukea koskevaa päätöstä ei tehdä ainoastaan lääketieteelliseen arvioon pohjautuen, koska perusopetuksessa opetushenkilöstön tuki kohdentuu aina oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen ja tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle oppilaalle opetussuunnitelman tavoitteiden ja perusopetuksen oppimäärän saavuttaminen sekä opetukseen osallistuminen.

---

125 *Perusopetuslaki 20 f §*
126 *Perusopetuslaki 20 d §*
127 *Perusopetuslaki 20 e §*
128 *Perusopetuslaki 20 i § (1090/2024)*

Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

Hallintopäätöksen varhennetusta oppivelvollisuudesta tekee sivistysjohtaja hallintolain mukaisesti. Päätös voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta. Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Hallintopäätöstä tehtäessä on suositeltavaa hyödyntää monialaista yhteistyötä tai mahdollisia psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja.

Kun lapsella on varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös esiopetuksessa ja tuen tarve jatkuu perusopetuksessa, lapselle tehdään päätös oppilaskohtaisista tukitoimista ja tarvittaessa päätetään myös perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamisesta.

5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen sairaalaopetus

Lapsen vakava sairaus tai vaikea elämäntilanne edellyttää erityistä pohdintaa esiopetuksen järjestämisessä ja tarvittavan tuen suunnittelussa. Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa[129]. Sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle lapselle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista.

Hoidosta vastaavan sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevalle lapselle esiopetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Sairaalaopetusta tulee järjestää, jos esiopetusta ei muutoin pystytä järjestämään lapsen edun mukaisesti. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää sairaalaopetusta erikoissairaanhoidossa olevalle lapselle.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja lapsen opetuksen järjestäjä sekä lapsen kotikuntalain mukainen kotikunta taikka kotikunnattoman lapsen asuinkunta sopivat yhdessä lapsen esiopetuksen järjestämisestä[130]. Esiopetuksen järjestämisestä on kuultava lasta, hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaa sekä lapsen opetuksen järjestäjää ja opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisia. Jos lapsen opetuksen järjestäjä on eri kunta kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa on kuultava[131]. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä, hallintopäätöksen tekee sairaalan sijaintikunta[132].

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on varsinaisen sairaalaopetuksen lisäksi järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa[133]. Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdennetaan ensisijaisesti opettajille, sillä konsultaatiolla tarkoitetaan ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi.

129 *Perusopetuslaki 4 a § (1090/2024)*
130 *Perusopetuslaki 4 a §*
131 *Perusopetuslaki 4 a §*
132 *Perusopetuslaki 4 a §*
133 *Perusopetuslaki 4 a §*

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tehtävänä on tarjota henkilöstölle konsultatiivista tukea lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Palvelua järjestetään sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevien lasten esiopetukseen[134]. Konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua on järjestettävä myös muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidon potilaana jo olevien lasten opetuksen järjestämiseen.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tarkoituksena on vahvistaa opettajien ja muun henkilöstön osaamista ja vahvistaa varhaista tukea osana esiopetuksen toimintakulttuuria. Lisäksi konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu vahvistaa sairaalaopetuksen ja esiopetuksen henkilöstön moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön rakenteita. Oikea-aikaisella palveluiden antamisella lapsen omassa esiopetusryhmässä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja tukea esiopetukseen osallistumista.

Opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki esiopetuksen järjestämiseksi[135]. Mikäli opetuksen järjestäjä on muu kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta tai ilman kotikuntaa olevan lapsen asuinkunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa tulee kuulla. Sairaalaopetuksen päättyessä lapsi jatkaa siinä esiopetuksen toimipaikassa, johon hän kuului ennen sairaalaopetuksen järjestämistä.

Tampereen kaupunki järjestää sairaalaopetusta yhteistyössä Pirkanmaan hyvinvointialueen kanssa.

Sairaalaopetuksesta on mahdollista saada konsultaatiopalvelua. Sairaalaopetuksen konsultaation kohteena ovat erityisesti oppilaat, joiden koulunkäynnin haasteet liittyvät psyykkiseen oireiluun, kouluakäymättömyyteen ja kiusaamiseen. Konsultaatio on tarkoitettu Pirkanmaan hyvinvointialueen kunnille. Konsultaation saaminen ei edellytä hoitokontaktia.

Konsultoivien erityisopettajien antama konsultaatio liittyy psyykkisesti oireilevien oppilaiden tukemiseen ja koulunkäynnin erityisiin järjestelyihin oppilaan omassa koulussa. Varhaisessa vaiheessa tehdyt toimenpiteet voivat ennaltaehkäistä ongelmien kasaantumista ja oppilaan syrjäytymistä.

Konsultaatiomuodot

- Konsultaatio voi olla ohjausta, joka liittyy haasteelliseen käyttäytymiseen, psyykkiseen oireiluun, koulunkäynnin järjestämiseen sekä tukimuotoihin.
- Konsultaatio sisältää esim. koulutilanteen ja tehtyjen pedagogisten sekä muiden tukitoimien kartoitusta.
- Konsultoivat opettajat voivat tarvittaessa osallistua oppilasta koskeviin asiantuntijaryhmiin.
- Konsultaatio voi olla jalkautuvaa työtä, puhelinkonsultaatiota tai neuvotteluihin osallistumista paikan päällä tai etäyhteyksin.

Konsultaatiopyyntö

Konsultaatiolupalomake eli ”Suostumus sairaalaopetuksen konsultaatioon” tulostetaan ja ohjataan huoltajaa täyttämään se huolellisesti. Konsultaatiolupalomakkeen kääntöpuolella on konsultaatioesite, jossa kuvataan, mitä konsultaatio tarkoittaa. Mikäli huoltajilla on konsultaatiosta kysyttävää, heitä voi ohjata soittamaan konsultoiville erityisopettajille.

Tämän jälkeen opettaja täyttää “Sairaalaopetuksen konsultaation esitietolomakkeen”. Kun molemmat lomakkeet on täytetty, koulu palauttaa täytetyt lomakkeet turvasähköpostin liitteenä sairaalaopetukseen. Alkuperäinen konsultaatiolupalomake arkistoidaan oppilaan omalla koululla.

134 *Perusopetuslaki 4 a §*
135 *Perusopetuslaki 4 a §*

5.5.3. Muut opetuspalvelut

Lapsi voi saada esiopetuksen aikana myös muita opetuspalveluita, mikäli lapsi tarvitsee niitä esiopetukseen osallistumisen tueksi. Muut opetuspalvelut ovat lapselle maksuttomia palveluja[136] vastaavalla tavalla kuin tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet. Muiden opetuspalveluiden järjestämistavasta päättää opetuksen järjestäjä, ja palvelun järjestämisestä tehdään hallintolain mukainen päätös.

5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä

Lapsen esiopetus voidaan järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa ja -asetuksessa[137] säädetään ja määrätään, jos se on perusteltua lapsen terveydentilaan liittyvästä syystä. Esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairaus voi estää tai vaikeuttaa lapsen osallistumista esiopetuksessa järjestettävään opetukseen. Esiopetukseen osallistumisajan lyhentäminen tai esiopetuksen poikkeava järjestäminen ei ole mahdollista ilman päätöstä esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Hallintopäätös tulee tehdä aina, jos poikkeaminen ei ole tilapäinen tai vähäinen.

Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti. Päätös voidaan tehdä vain lapsen tilanteesta johtuvilla, terveydentilaan liittyvillä syillä. Terveydentilan arvioivat terveydenhuollon ammattilaiset. Hallintopäätöstä varten tarvitaan asiantuntijalausunto esiopetukseen osallistumiseen vaikuttavasta tilanteesta, joka liitetään huoltajan hakemukseen. Koska kysymyksessä on opetuksen järjestäjän päätös, tulee päätöksen tekijän aina arvioida lapsen kokonaistilanne myös pedagogisesti eli miten lapsen oikeus esiopetukseen mahdollistuu. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä tehdään aina tapauskohtaisesti yksittäisen lapsen tilanteen perusteella. Päätöksen on oltava lapsen edun mukainen.

Esiopetuksen poikkeavaa järjestämistä koskevassa päätöksessä on yksilöitävä, miten lapsen esiopetus poikkeaa perusopetuslaissa, -asetuksessa ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa säädetystä ja/tai määrätystä. Päätöksessä tulee käydä ilmi päätöksen voimassaoloaika. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä on voimassa määräajan, enintään lukuvuoden. Jos lapsen saama esiopetuksen määrä alittaa esiopetuksen vähimmäistuntimäärän 700 tuntia tai jos päätös koskee esiopetuksen järjestämispaikkaa, ratkaisun toimivuutta tulee säännöllisesti arvioida. Kaikki päätöksessä päätetyt asiat tulee perustella.

Kun harkitaan esiopetuksen poikkeavaa järjestämistä, on mahdollisuus opiskeluhuoltopalveluiden konsultointiin. Poikkeavan esiopetuksen päätöksenteon tukena on suositeltavaa hyödyntää monialaista yhteistyötä opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa.

5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen

Lapsen perusopetuksen aloittamista voidaan myöhentää vuodella[138], jos se on lapsen edun mukaista. Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin. Hakemukseen tulee liittää psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys. Opetuksen järjestäjä tekee myönteisen tai kielteisen hallintopäätöksen. Päätös tulee perustella, ja psykologiset ja mahdolliset lääketieteelliset selvitykset liitetään päätökseen.

136 *Perusopetuslaki 31 §*
137 *Perusopetuslaki 18 § (1090/2024)*
138 *Perusopetuslaki 27 §*

Hallintopäätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tulee tehdä vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten. Päätöstä ei voi tehdä esimerkiksi siitä syystä, että perusopetuksessa ei olisi mahdollisuutta vastata lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeeseen. Päätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa.

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

Lapsen perusopetuksen aloittamista voidaan myöhentää vuodella, jos se on lapsen edun mukaista.
Huoltaja tekee sivistysjohtajalle hakemuksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin.
Hakemukseen tulee liittää psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys.
Päätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa.
Päätöksen perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tekee hallintosäännön mukaisesti sivistysjohtaja.
Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

6. Opiskeluhuolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa[139] määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelman laatimisesta.

Tässä luvussa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhuolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia[140].

Opiskeluhuollolla[141] tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhuolto[142], jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhuoltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus[143].

Opiskeluhuoltoa toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä[144] lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhuolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhuolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhuoltoa esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhuoltopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut[145]. Opiskeluhuoltopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat[146].

Esiopetuksessa noudatetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmaa. Mahdolliset koulukohtaiset tarkennukset opiskeluhuoltoon on kirjattu lukuvuosisuunnitelmaan.

6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhuollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma[147]. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä[148]. Opiskeluhuoltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä [149]esiopetuksen ja opiskeluhuoltopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite[150] opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelman valmistelussa.

139 *Perusopetuslaki 14 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)*
140 *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1 § (1225/2020)*
141 *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §*
142 *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)*
143 *YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989*
144 *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §*
145 *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §*
146 *Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 a § (378/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 §*
147 *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §*
148 *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §*
149 *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §*
150 *Terveydenhuoltolaki 15 a §*

Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma korvaa opiskeluhuollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää [151]opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhuoltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhuollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhuoltosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetusyksiköissä seurataan ja tarkistetaan[152] tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhuoltosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetusyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhuoltopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan[153].

Opetuksen järjestäjä vastaa[154] siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetusyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5):

1) Arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista

Arvioon opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin esiopetusyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmassa opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhuoltopalvelujen riittävyys[155] huomioiden lasten ja esiopetusyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määräajassa.

Arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhuoltotyössä sekä opiskeluhuollon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arviossa huomioidaan esimerkiksi esiopetusyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arviossa huomioidaan lisäksi esimerkiksi oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotaustaisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista

Opetuksen järjestäjän arviossa käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilötyövuodet.

2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhuollon edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhuolto) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa[156], jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista[157].

Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmassa kuvataan

---

151 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §
152 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §
153 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §
154 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §
155 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15 § ja 17 § ja Terveydenhuoltolaki 15 §
156 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 6 § (886/2017)
157 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

- *yhteisöllisen opiskeluhuollon toimintatavat esiopetuksessa*
- *esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhuoltoryhmien[158] johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat*

3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhuolto)

Yksilökohtaisella opiskeluhuollolla[159] tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitetuttuja neuvolapalveluja, opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhuoltoa, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhuolto perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen[160]. Lapsen osallisuus ja toivomukset[161] otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä[162].

Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmassa kuvataan

- *lapsen ohjaaminen opiskeluhuoltopalveluihin[163] (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)*
- *yksittäisen lapsen tueksi [164]koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen*
- *opiskeluhuoltokertomusten[165] laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltorekisterille*
- *lapsen eritysruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa*

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhuolto on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä[166]. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhuollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhuollossa keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmassa kuvataan

- *lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhuoltopalvelujen osallisuus [167]opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamisessa*
- *esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä*
- *opiskeluhuollon monialainen yhteistyö[168] oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä*

---

158 *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §*
159 *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 §*
160 *Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.*
161 *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 18 §*
162 *EU:n tietosuoja-asetus (679/2016), tietosuojalaki (1050/2018), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 22 § (377/2022) ja 23 §, perusopetuslaki 40 §, laki potilaan asemasta ja oikeuksista (1992/785) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812)*
163 *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 16 § (377/2022)*
164 *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 §*
165 *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § (377/2022) ja 21 § (377/2022)*
166 *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §*
167 *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §*
168 *Perusopetuslaki 4 a luku*

- *yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoito*
- *yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhuollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen [169]lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille*

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön[170], johon kuuluu fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa[171] tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhuoltopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä[172] huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

169 *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 11 §*
170 *Perusopetuslaki 29 §*
171 *Perusopetuslaki 29 §*
172 *Perusopetuslaki 40 §, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 §, lastensuojelulaki 25 § (88/2010) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 §*

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen[173]. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatusjärjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatusfilosofiseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa[174].

7.1. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkö- tai toimipaikkakohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvan ja valtioneuvoston asetuksen [175]asettamissa rajoissa. Paikallinen opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa esiopetusta koskevan lainsäädännön tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- *mitkä ovat erityiseen maailmankatsomukseen liittyvät esiopetuksen arvoperustaa täydentävät näkökulmat ja miten nämä näkökulmat näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa*
- *mitkä ovat erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään liittyvät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut sekä miten nämä periaatteet ja ratkaisut näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa.*

173 *Perusopetuslaki 7 §*
174 *Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §*
175 *Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §*